

GENÇLER İÇİN KOOPERATİFÇİLİK
EĞİTİM, OKUL ve ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİ KOOPERATİFLERİ

The COOP

Harvard Üniversitesi Kooperatifi
HARVARD COOPERATIVE SOCIETY (1882-2017)

Vaka Analizi

GENÇLER İÇİN KOOPERATİFÇİLİK
EĞİTİM, OKUL ve ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİ KOOPERATİFLERİ

The COOP

Harvard Üniversitesi Kooperatifi

HARVARD COOPERATIVE SOCIETY (1882-2017)

Vaka Analizi

Gençler İçin Kooperatifleçilik
Eğitim, Okul ve Üniversite Öğrenci Kooperatifleri
The Coop
Harvard Üniversitesi Kooperatifi
Harvard Cooperative Society (1822-2017)

Vaka Analizi 2

Hazırlayan
Barış Solakoğlu

Katkı Verenler
Ertan Karabıyık
Deniz Kesmez
Ercan Eroğlu

Tasarım
Kurtuluş Karaşın
Özlem Zehir

Baskı
Altan Matbaası

1. Baskı, 1000 Adet
Arallık, 2017, Ankara

Bu yayın bir kamu malıdır. Bir kısmından veya tamamından alıntı yapılabilmesi ve çoğaltılabilmesi için Kalkınma Atölyesi'nden izin alınmasına gerek yoktur.

Kalkınma Atölyesi Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama, Üretim ve İşletme Kooperatifi
Çankaya Mah. Üsküp Cad. No: 16/14 Çankaya / ANKARA

www.kalkinmaatolyesi.org
/kalkinmaatolyesi
@kalkinmaatolyesi
Tel: +90 541 457 31 90
info@kalkinmaatolyesi.org

ÖNSÖZ 5

BAŞLARKEN 7

GİRİŞ 9

BİRİNCİ BÖLÜM 11

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

Dünyada Kooperatifçiliğin Evreleri / 11

Kooperatiflerin Dünya Ekonomisindeki Yeri /15

Türkiye'de Kooperatifçilik /18

İKİNCİ BÖLÜM 25

EĞİTİM ALANINDA KOOPERATİFÇİLİK

Örgün Eğitimde ve Yüksek Öğretimde Kooperatifleşme /25

Dünyada Eğitim, Öğrenci, Üniversite Kooperatifleri Örnekleri /25

Türkiye de Eğitim, Okul, Öğrenci, Üniversite Kooperatifleri /28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 37

HARVARD ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİ KOOPERATİFİ (HARVARD COOPERATIVE SOCIETY)

Harvard Cooperative Society Tarihçesi /39

Kuruluş Çalışmaları (1900-1920) / 39

Gelişme ve Güçlü İdarecilik (1921-1928) / 42

Büyük Buhran Yılları (1929-1937) / 45

İkinci Dünya Savaşı'ndan Refah Dönemine (1940-1970) / 46

Kız Öğrencilere de Hizmet (1970-1979) / 47

Küçülerek Büyüme (1980-2013) / 48

Günümüzde Harvard Coop (2014) / 51

Harvard Coop Ana Sözleşmesi / 53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 57

YAPABİLMENİN BİR BAŞKA SEÇENEĞİ: KOOPERATİFLER

Gençler İçin Kooperatifçilik Hareketi / 57

KAYNAKLAR 65

Türkiye'de kooperatifçiliğin geçmişi, kooperatifçilik fikrinin ortaya çıktığı 1800'lü yılların ortalarına kadar gitmektedir. Yaklaşık 150 yıllık kooperatif örgütlenmesi serüveninde geldiğimiz durum pek iç açıcı değildir. Bunun arka planında kooperatif örgütlenme anlayışının bireylerin bir araya gelerek sorun çözme, gereksinimleri karşılama, üretim girdilerini uygun fiyat, kalite ve düzende temin etme veya üretim çıktılarını kaliteli, düzenli ve uygun fiyatta tüketicilere ulaştırma amaçlı kooperatif örgütlenmesinin dayanışma, gönüllülük temelinde oluşmaması; çok büyük kısmının kamu politikaları sonucunda ucuz krediye erişme, ucuz veya bedava arsa edinme, aynı olarak hayvan veya tarımsal girdilerin temini, uzun vadeli ve düşük faizli kredi imkanları sonucu kurulan kooperatifler, yerel yönetimlerin, Birleşmiş Milletler kuruluşlarının, Avrupa Birliği veya başka kalkınma projelerinin bir çıktısı olarak kurulan kooperatifler, kotalı veya izne tabi üretim yapılan ürünler kapsamında ve sulama amaçlı kooperatifler zorunluluktan kurulmakta ve bu kooperatiflere ortak olunmaktadır. Kooperatifçiliğin felsefesinde bulunan dayanışma ve birlikte hareket etme düzeyinin çok düşük olduğu, ortakların birbirinin çıkarını hemen hemen hiç düşünmediği, kooperatifi yalnızca aynı ya da finansal bir kaynağa erişim olarak gördüğü anlayışın yaygın olduğu bir zamanı yaşıyoruz.

ÖNSÖZ

Eğitim kooperatifleri, okul kooperatifleri ise yok denecek düzeydedir. Ülkemizde özellikle 1980'li yıllardan sonra herşeyin özelleştirildiği zamanlarda okuldaki kantin ve kırtasiye satan bölümlerin de özelleştirilip okulun finansmanına katkı sağlamak amacıyla okul kooperatifleri de tasfiye edilmiştir. Aslında kooperatif örgütlenmesinin en makul olduğu okul kooperatiflerinin tasfiyesiyle kooperatifçilik fikri de tasfiyeye uğramıştır. Örgün eğitimdeki kooperatifçiliği geliştirme amaçlı eskilerin adlandırmasıyla kooperatif kolu, şimdiki adıyla kooperatifçilik kulüpleri de tasfiye edilmiştir. Yüksek öğrenimde ise hemen hemen hiçbir dönemde öğrenci kooperatifleri etkili olmamış, nitekim günümüzde Türkiye'de 184 üniversite olmasına karşın hiçbir üniversitede bir öğrenci kooperatifi dahi bulunmamaktadır.

Harvard Coop'un hikayesi bizlere neden üniversitemizde öğrenci kooperatifleri kuramadığımızı düşündürüyor. 1882 yılında Harvard'ta okuyan öğrencilerin çıkarı için kurulmuş ve hâlâ onların çıkarı için çalışan öğrenci kooperatifinin benzerini milyonlarca üniversite öğrencisi, her ilde üniversitesi olan Türkiye neden bunu başaramıyor?

Özellikle gençlerin kendi çıkarlarını sağlayabileceği; başta kitap, kırtasiye, fotokopi, beslenme, barınma, hediyeleşme gibi ihtiyaçlarını uygun fiyata karşılayabilecekleri, gelecekte kendi mesleklerini yaparken kooperatif örgütlenme modelini benimsemeleri için üniversite öğrencisi oldukları yıllarda deneyim kazanmalarını sağlamak için Kalkınma Atölyesi olarak üniversitelerde öğrenci kooperatifleri sürecini başlatmak ve desteklemek istiyoruz.

Kalkınma Atölyesi
Aralık 2017

Harvard Co-operative Society
FOR THE FIRST YEAR BEGINNING AUGUST 1, 1900

Chapman
1879

John

Kalkınma Atölyesi olarak bu vaka analizi için Aralık 2014 tarihinde yola çıktık. Vaka analizi olarak Harvard Üniversitesi bünyesinde kurulmuş olan öğrenci kooperatifinin, kısaca The Coop'un kuruluş, gelişme ve büyüme hikayesinin seçilmesinin temel sebebi söz konusu kooperatifin Amerikan tarihinde yüz yıldan uzun bir süredir varlığını devam ettirmesi, günümüze kadar gelen başarısı, işin büyüklüğü ve aynı zamanda böylesine bir kooperatifin zaman içinde gösterdiği değişiklikleri, gelişmeleri ve yönetim sistemini sizlerle paylaşabilmektir. Kooperatifin bu hikayesini sizlerle paylaşırken bazı temel kooperatifçilik ilkelerini, kooperatifçiliğin tarihsel gelişimini ve kooperatiflerin ülkemizdeki durumunu da sizlerle paylaşmak istedik. Bu sayede batı ülkeleriyle kooperatifçilik konusundaki anlayış farklarını da ortaya koyabilmek ve belki de bu sayede bir farkındalık yaratabilmeyi amaçladık.

Vaka analizinde karşılaştığımız en büyük sorun veri ve bilgi toplama sürecinde yaşanmıştır. Vaka analizi, yurtdışıyla ilgili bölümleri ancak Harvard Üniversitesi ve kooperatifi yönetici ve idari personeliyle yaptığımız ısrarlı yazışmalardan, Bilkent Üniversitesi kütüphanesindeki araştırmalardan ve buna ek olarak yurtdışı gazetelerinden yapmış olduğumuz incelemelerden sonra ortaya çıkmıştır. Bu süreçte bizleri üzen nokta ise Türkiye'de yaptığımız onca başvuruya, gerek konuyla ilgili olan öğretim üyelerinden gerek kamunun ilgili birimlerinden gerekse özel sektördeki bazı kuruluşlardan yanıt alınamaması olmuştur. Bu da özellikle kooperatifçilik konusunda ülkemizde konuya gerekli hassasiyetin gösterilmemesiyle açıklanabilir.

Bu vaka analizi farklı kaynaklardan derlenen veri ve bilgilerin sistematik bir şekilde bir araya getirilmesiyle hazırlanmıştır. Özellikle gençlere, üniversitede öğrenim görenlere kendi üniversitelerinde öğrenci kooperatiflerini kurmaları konusunda fikir vermesini hedefliyoruz.

Kalkınma Atölyesi'nin Kalkınmaya Katkı Verenler Programı kapsamında *Gençler için Kooperatifçilik Hareketi* çerçevesinde yayınladığımız bu çalışmanın gençlere yeni bir yol açmasını diliyoruz.

Barış Solakoğlu

Kalkınma Atölyesi Gönüllüsü
Aralık 2017

1995 yılında Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) 31. kongresinde kararlaştırılmış olan ve Rochdale Öncüleri'nin ilkelerini temel alan kooperatifçilik ilkeleri şunlardır:

Gönüllü ve serbest giriş:

Kooperatifler, her bireyin özgür iradesiyle katılabilecekleri kuruluşlardır.

Ortağın demokratik yönetimi:

Her ortak yönetimde eşit oy ve söz hakkına sahiptir

Ortağın ekonomik katılımı:

Ortaklar, kooperatifin gelir ve gider faaliyetlerine eşit oranda katılırlar.

Özerklik ve bağımsızlık:

Kooperatifler, dışarıdan herhangi bir kuruluşun yönetimi altında olmayan, kendi kendine yeten kuruluşlardır.

Eğitim, öğretim ve bilgilendirme:

Kooperatif, ortaklarına, yöneticilerine, halkına ve etkileşimde olduğu herkese kooperatif hakkında yeterli bilgi ve eğitimi vermelidir ve bu yolla onların kooperatifin gelişimine katkıda bulunmalarını sağlamalıdır.

Kooperatifler arası işbirliği:

Diğer kooperatiflerle birlikte hareket edilerek kooperatif hareketinin güçlendirilmesi amaçlanır.

Toplumsal sorumluluk:

Kooperatifler, ait oldukları toplumun ihtiyaçlarına duyarlı olmalıdırlar.

Dünyada var olan kooperatifçilik hareketi yaklaşık olarak 200 yıllık bir geçmişe sahiptir. Kooperatifçiliğin dünyada bir ekonomik organizasyon biçimi olarak ortaya çıkışı 1840'lı yıllardan sonra olmuştur. Sanayi devriminin yaratmış olduğu hızlı değişim ve dönüşümün sonucunda ortaya çıkan en belli başlı işsizlik, iç göç, kentleşme, gelir dağılımının bozulması gibi ekonomik ve sosyal sorunlar, kooperatifçiliğin doğuşunu ortaya çıkaran en önemli nedenlerdir. Kooperatifçilik hareketi, sanayi devriminin tam ortasında yer alan İngiltere'de, işçiler tarafından başlatılan tüketim kooperatifçiliği akımıyla kendini göstermiştir. Bu hareketi takip eden yıllarda ise Fransa üretim kooperatifçiliğiyle, Almanya ise esnaf ve tarım kredi kooperatifçiliğiyle İngiltere'yi takip etmiştir.

Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından kooperatifler; *“ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve istekleri müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir örgütlenme”* şeklinde tanımlanmaktadır.

GİRİŞ

Kooperatifler, toplumsal kalkınmayı geliştiren ve ticari işletmeler için temel sağlayan özgün bir modele dayanmaktadır. Bu örgütler aşağıdaki özellikleri bünyesinde barındırır:

- Ortakların sahipliği, ortaklarına hizmet etme, ortaklarınca yönetilme ve karar mekanizmalarında ortakların etkinliği,
- Kendi kendine yeterli olabilme, kendi kendine sorumluluk alabilme, kooperatiflerin işleyişinde demokrasi, eşitlik, adalet, birlik, dayanışmanın en üst düzeyde olması.
- İllkelere dayalı bir işletmecilik.

Kooperatifler dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde bulunmaktadır ve yapılan son araştırmalara göre dünya genelinde yaklaşık olarak bir milyardan fazla insana hizmet verdikleri tahmin edilmektedir. Kooperatifler birçok farklı biçimde ve tüm sektörlerde faaliyet göstermektedirler.

Kooperatifler; ihtiyaç duyuldukları her yerde kurulabilme avantajına sahip olmaları bakımından gerek siyasi yöneticiler gerekse serbest girişimciler tarafından yoksulluğun azaltılmasında, toplumun kalkınmasında etkin bir araç olarak kullanılmaktadırlar. Ayrıca birçok kooperatif ortaklarının, sosyal ve ekonomik destek sistemlerine, eğitim, sağlık, sigorta, kredi ve diğer hizmetlere erişimlerinin sağlanmasında önemli katkılarda bulunmaktadır.

Kooperatifler; bireylerin, özellikle dar gelirli insanların, tek başlarına elde etmeleri zor olan ürünler ve hizmetler için katma değer yaratırlar. Bu durum, ortaklara ait kaynakların birlikte verimli şekilde kullanılmasıyla mümkün olmaktadır.

Kooperatifler ayrıca küresel ekonomik sistemin çok önemli bir parçasıdır. Toplam ticaret hacimleri, gelişen ve gelişmekte olan ülkelerin gayrisafi yurt içi milli hasıla rakamlarının yaklaşık olarak yüzde 3 ile yüzde 10'unu oluşturmaktadır.

Dünyanın en büyük 300 kooperatifine ait bilgilerin derlenmesiyle oluşturulan ICA Küresel-300 projesine göre 2016 yılında kooperatiflerin toplam ciroları 2,53 trilyon ABD Doları'na ulaşmaktadır. Sadece bu 300 kooperatifin ciro toplamı, dünyanın dokuzuncu büyük ekonomisinin gayrisafi yurt içi milli hasıla büyüklüğüne eşittir. Yukarıda belirtilen ekonomik büyüklükler kooperatiflerin küresel ekonomik sistem içinde ne kadar önemli ve büyüklüğü olduğunun göstergesidir.

KOOPERATİFLER;

- **SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR İŞ MODELİDİR.**

Az sermayeyle kurulmuş olsa bile kooperatifler, kendi ekonomik büyüklüklerini geliştirebilmektedir.

- **YEREL EKONOMİLERİ GÜÇLENDİRİR.**

Kooperatifler, ortaklarına devletin ve özel sektörün yatırımlarını beklemeden içinde yaşadıkları yerel ekonomileri güçlendirebilmelerine olanak sağlar.

- **YAŞAM KOŞULLARINI İYİLEŞTİRİR.**

Güçlenen yerel ekonomiler ve bireylerin satın alma paritelerinin gelişmesiyle ortakların yaşam koşulları gelişir ve iyileşir.

- **İNSANLARA SORUMLULUK KAZANDIRIR.**

Kooperatifler, ortaklarının aldığı görev ve sorumluluklar ile bireylerin gelişimine katkı sağlar.

- **KATILIMCIDIR.**

Kooperatifler, ortaklarının katılımcı demokrasi ilkesi içinde karar almalarına ve yönetime katılmalarına olanak sağlar.

Dünyada ve Türkiye’de Kooperatifçilik

Dünyada Kooperatifçiliğin Evreleri

Rochdale Öncesi Dönem

İnsanlar arasında yardımlaşma insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, kooperatif karakterini içinde bulunduran ilk kooperatif girişiminin 1750’de ABD’de Benjamin Franklin’in yangına karşı kurduğu “yardımlaşma sigortası” ile Fransa’da Franchho-Compte’de kurulan ilk “fruitieres” (peynir kooperatifi) olarak kabul edilmektedir.

Mevcut ekonomik düzene uygun ilk kooperatifin 1844’te İngiltere’nin Rochdale Kasabası’nda kurulmasına kadar geçen süre içerisinde, çeşitli kooperatifçilik fikirleri ortaya çıkmıştır. Bu kooperatif projelerinin en önemli fikir insanları; Robert Owen, Charles Fourier, Saint Simon ve Proudhon gibi düşünürlerdir. Çoğu sosyalist olan ve toplumsal kalkınma ilkesine inanan bu düşünürlerin etkisiyle toplumlarda “kooperatifçilik ilkesi” ile ilgili bir düşünce tabanı oluşturulmuştur. Bu dönem içerisinde 14’ü Avrupa’da olmak üzere toplam 19 ülkede kooperatif nitelikli kuruluşlar ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM 1

1844-1900 Yılları

Bugünkü kooperatifçilik uygulamalarının öncüsü kabul edilen ilk kooperatif, 1844’te 28 dokuma işçisi tarafından Manchester kentinin Rochdale varoşunda kurulmuştur. Bu dönemde özellikle ortakların ihtiyaçları dahilinde tüketim, tarımsal kredi ve esnaf kredileri alanında çeşitli ülkelerde farklı türde kooperatiflerin kurulduğu bilinmektedir. Söz konusu kooperatiflerin 12’si Avrupa’da olmak üzere bu dönemde toplam 23 ülkede kooperatif hareketinin başladığı görülmektedir. Ayrıca Uluslararası Kooperatifler Birliği de 1895 yılında kurulmuştur.

1901-1917 Yılları

Kooperatifler ilk olarak Batı ve Orta Avrupa’da ortaya çıkmışlardır. Kuruluş amaçları nedeniyle kooperatifler ait oldukları ülkelerin toplumsal ve sosyolojik karakterlerini barındırırlar. Bu dönemdeki kooperatif hareketinin daha çok sanayi ülkelerinin sömürgesi olan ülkelerde (Asya ve Afrika ülkeleri) yaygınlaştığı görülmektedir. Söz konusu kooperatifler genellikle tarımsal amaçlarla kurulmuştur. Bu dönemde yaklaşık olarak 30 yeni ülkede (bu ülkelerin 22’si Asya ülkesidir) kooperatif hareketinin başladığı kaydedilmektedir .

Robert Owen (1771-1858)

19.yüzyılda yaşamış önemli bir İngiliz yazar ve düşünür, aynı zamanda bir sosyal reformisttir. Owen, işçilere eğitim sunmanın önemini ortaya çıkarmıştır. Ziraat alanında kooperatifçilik kurulmasına öncülük yapmıştır. Ayrıca işletmecilik alanında yaptığı yenilikler sayesinde işçi sendikaları ve ticaret odaları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte Robert Owen, İngiltere'de sanayi devrimi sonrası oluşan mevcut şartlarla işçilerin çalışmasının mümkün olmadığını savunmuş, bu konuda çeşitli çalışmalar yapmış ve yetkili kişilere yazılar yazmıştır. Owen'ın en önemli eserleri arasında Britanya'nın İşveren Fabrikatörlerine Mektuplar, Çocuk Çalıştırma Komisyonu Raporu, Kömür Madenleri Yasası yer almaktadır.

Charles Fourier (1772-1837)

Fransız filozof ve sosyologtur. Fourier, 1808 yılında kadın haklarının genişletilmesinin dünyadaki bütün sosyal ilerlemenin ana ilkesi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Fourier "çalışanlar toplumu" da diyebileceğimiz bir kavram geliştirmiştir. Özellikle büyük sanayi kentlerine düşman olan Fourier'nin ideal toplumu belli sayıda kadın ve erkekten oluşmaktadır. Tarım ve bahçecilikle uğraşılacaktır. Toplanan gelir belirli oranlarla işletmeye devredilmektedir.

Saint Simon (1760-1825)

Fransız reformist ve sosyal bilimcidir. Toplumu; üretim, çaba, eylem ve yaratma olarak görmektedir. Ona göre Fransız Devrimi toplumun tüm katmanlarına mutluluk getirmemiştir. Bu ancak yeni bir toplumsal düzenleme, reformla sağlanabilecektir. Bilime, akla uygun düzenlenecek üretim bütün çalışanları yükseltecektir. Herkes çalıştığı, görevini yaptığı sürece üretimden payına düşeni alacaktır.

Proudhon (1809-1865)

Fransız ekonomist ve anarşist olarak kabul edilen ilk düşünürdür. Mülkiyet Hırsızlıktır isimli bir çalışması mevcuttur. Devletin işlevlerini azaltmasını talep etmiştir.

Bugünkü kooperatifçilik uygulamalarının öncüsü kabul edilen ilk kooperatif, 1844'te 28 dokuma işçisi tarafından Manchester kentinin Rochdale varoşunda kurulmuştur.

Rochdale Kasabası

Kuruluş döneminde kooperatifçiliğinin genel karakterini şöyle özetlemek mümkündür: Kooperatifler, ekonomik açıdan yoksullaştıran vahşi kapitalizme karşı; işçi, küçük köylü ve esnafın bir mücadele aracı olarak benimsemeye çalıştığı bir harekettir. Bu hareket giderek ortaya çıktığı yer olan Avrupa coğrafyasından çıkarak Asya coğrafyasına doğru yayılmıştır. Bu dönemde kooperatiflerin çeşitliliği de artmaya başlamıştır. Bunlara ek olarak en önemli alternatif bir sosyo-ekonomik denge ögesi olarak bazı önemli yapısal özellikler kazanmaya başlamışlardır.

1917-1945 Yılları

Bu dönemde kooperatifler niteliksel olarak önemli açılımlar kazanmıştır. Dünya tarihinde önemli olaylar olmuş, iki dünya savaşı yaşanmış, büyük ekonomik burhan gibi dünya tarihinin belki de o zamana kadar yaşanmış en büyük ekonomik krizi gerçekleşmiş, kapitalizm dışında sosyalizm ekonomik uygulamada yer almıştır. Bu dönemde kooperatiflerin merkezi planlı ekonomiler olan sosyalist ülkelerde yeniden organize olduğu ve yeni olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Ayrıca yeni bağımsızlıklarına kavuşan ve çoğu Afrika ve Asya'da olmak üzere 59 ülkede kooperatif uygulamalarına yer verildiği saptanmıştır. Kısaca bu dönemde kooperatifler, bir yandan sosyalizmin kurulması ve gelişmesi için tamamlayıcı roller üstlenirken, öbür taraftan ise kooperatiflerden, gelişmekte olan ülke ekonomilerinde tarımın pazar ve sanayi ile bütünleşme sürecinde rol almaları istenmiştir.

1945-1980 Yılları

İkinci Dünya Savaşı sona ermiştir. Artık tüm dünyada yeniden bir ayağa kalkış, yaraların sarılması, toplam bir kalkınma hareketinin başladığı dönemdir. Bu dönem çeşitli ülkelerdeki kooperatiflerin geliştiği bir olgunluk dönemidir. İkinci Dünya Savaşı sırasında çok büyük bir çöküntüye girmiş Avrupa ülkelerinde kooperatifler yoğunlaşma sürecine girmiş ve ekonominin tüm sektörlerinde yer alarak müthiş bir atılım gerçekleştirmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş az gelişmiş ülkelerin (yaklaşık 40 kadar ülke) ekonomik bağımsızlığını hayata geçirmede ve yoksullukla mücadelesinde kooperatiflerin önemi çok büyüktür. Merkezi planlı sosyalist ülke ekonomilerinde ise yönetimde söz sahibi olan devlet yetkilileri yanında, insanların ekonomik kararlara katılabilmelerini sağlayan önemli demokratik işlevler yerine getirmişlerdir.

1980 ve Sonrası Yıllar

1980 sonrasında dünya ekonomisinde büyük değişimler yaşanmıştır. 1991'de Berlin Duvarı'nın yıkılması ile "Merkezi Planlı Ekonomi-Sosyalist Blok'un ana ülkesi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) bu konudaki misyonundan vazgeçmesiyle kapitalist sistem dünyada egemen olmuştur. Ayrıca ülkeler arasındaki perdelerin kalkması, insanların ve bilgilerin serbest dolaşımı gibi sebeplerle dünya üzerinde küreselleşme en üst seviyeye ulaşmıştır. Küreselleşme olgusu pek çok değeri yok etmiştir.

Teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin kapitalizmin bir anlamda sonucu olarak insanların açlık, işsizlik, barınma, sağlık, sosyal güvenlik gibi sorunlar giderek büyümekte, tekrar vahşileşmek için tarihsel bir fırsat yakalamış kapitalizme karşı alternatif ekonomiler yaratmak insanlığın temel sorunu haline gelmiştir. Ancak bu dönemde, dünyanın tüm ülkelerinde, dünya nüfusunun önemli bir kısmına ekonomik getiriler sağlayan, yine dünyada 100 milyondan fazla kişiyi istihdam eden kooperatifler yeniden yapılanma sürecine girmiştir. İşte teknolojik gelişmelerin yanında her türlü sosyal sıkıntıların olduğu bu dönem tüm dünyada kooperatiflerin yeniden keşfedilmekte olduğu bir dönemdir.

Kooperatifler önemlerinin artmasıyla rekabet edebilme gücünü artırmışlar, öte yandan ekonomik faaliyetlerde piyasaların ortakları lehine çalışmalarını sağlayıcı bir konuma gelmişlerdir.

Kooperatiflerin Dünya Ekonomisindeki Yeri

Kooperatiflerin en önemli özelliği ekonomik etkinliği ve sosyal adaleti bağdaştırarak ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Kooperatiflerin dünya ülkeleri için önemi özellikle 2008 yılı ekonomik krizinden sonra artmıştır. Kooperatif bankaları 2008 yılı krizinden çok az etkilenmiş veya güçlenerek çıkmıştır. Birleşmiş Milletler 2012 yılını *“Uluslararası Kooperatifçilik Yılı”* ilan etmiştir. Aynı yıl ekim ayında ise Kanada'nın Quebec şehrinde *“Kooperatiflerin İnanılmaz Gücü”* konulu küresel bir konferans düzenlenmiştir.

Kooperatiflere ortak olma oranı Finlandiya'da yüzde 60, Avusturya'da yüzde 58, Singapur da ise yüzde 50 civarındadır. Ülkemizde ise bu oran ancak yüzde 10 düzeyindedir. Dünya genelinde en büyük otuz kooperatif incelendiğinde bu kooperatiflerin 15 ülkesinin Avrupa'da, sekiz ülkesinin Asya-Pasifik bölgesinde, 4 ülkenin ise Güney ve Kuzey Amerika'da olduğu görülmektedir. Dünya genelinde kurulan kooperatiflerin ne kadar büyük bir ekonomik büyüklük haline geldiğine dair en önemli örnek Japonya da kurulmuş olan Japon Tarımsal Kooperatifler Federasyonu-Zen Noh'tur. Söz konusu kooperatifin 2014 yılına ait cirosu 47.7 milyar ABD dolarıdır. Kırsal kesimde yaşayan 3 milyondan fazla ailenin ihtiyaç duyduğu tarımsal girdi ve ekipmanı karşılamaktadır. Avrupa'da verilebilecek en önemli örnek ise, ekonomik büyüklük bakımından dünyada bulunan en büyük ikinci kooperatif olması bakımından önemlidir, Credit Agricole Group'tur. Söz konusu kooperatifin Fransa genelindeki ortak/müşteri sayısı yaklaşık olarak 21 milyon kişidir. Bu sayı Fransa'nın bireysel bankacılık pazarının yüzde 21'ini temsil etmektedir. 2014 yılı cirosu 90 milyar ABD doları dolayındadır.

DÜNYADAN KOOPERATİFLER

Dünyada farklı tipte ortak sayısı ve cirosu yüksek olarak bilinen kooperatifler

Süt ürünleri üretim kooperatifi
Kuruluş yılı
1928
Ciro
20.4 milyar
Norveç Kroneri-NOK (2013)
Ortak sayısı
5.600

Perakende Satış kooperatifi
Kuruluş yılı
1881
Ciro
10,3 milyar
Avro (2015)
Ortak sayısı
12.300

Bilişim kooperatifi
Kuruluş yılı
1966
Ciro
928 milyon
Avro (2016)
Ortak sayısı
40.559

Tarım kooperatifi
Kuruluş yılı
1972
Ciro
91.995 milyar
Yen (2016)
Ortak sayısı
3 milyondan fazla

Perakende satış kooperatifi
Kuruluş yılı
1925
Ciro
26,73 milyar
İsviçre Frangı
Ortak sayısı
Yaklaşık 2 milyon

HINDİSTAN

Pazarlama ve tedarik kooperatifi
Kuruluş yılı
1957
Ortak sayısı
1.546

(National Agricultural Cooperative Federation)
Tarım kooperatifi
Kuruluş yılı
1961
Ciro
36 trilyon
GKW (2011)
Ortak sayısı
2.446.836

Ancılık ve arı ürünleri kooperatifi
Kuruluş yılı
1978
Ciro
68 milyon
ABD Doları (2013)
Ortak sayısı
227

İşçi Kooperatifi
Kuruluş yılı
1956
Ciro
12,1 Milyar
Avro (2016)
Ortak sayısı
31,736

Süt ürünleri üretim kooperatifi
Kuruluş yılı
1992
Ciro
17,2 milyar
NZD (2016)
Ortak sayısı
13.000 süt üreticisi

YENİ ZELANDA

Türkiye’de Kooperatifçilik

Ahilik Sistemi

Anadolu topraklarında ve belki de dünyada kurulmuş olan ilk kooperatifçilik benzeri bir dayanışma sisteminin temeli ahiliktir. Ahilik sistemi *Orta Asya’dan Anadolu’ya göç eden ve esnaflık yapan Türkmenler arasında kendi kültürlerinde mevcut işbirliği ve dayanışma geleneğinin İslam kültürü etkisiyle şekillendiği bir sosyo-ekonomik modeldir*. Söz konusu sistem bu topraklarda milli birliğin oluşmasında büyük rol oynamıştır. Ahilik sisteminin kurulması ile Anadolu’daki esnaf ve zanaatkarlar arasında devletten bağımsız ve kendi kuralları ile hizmet veren bir örgütlenme biçimi ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Döneminde Kooperatif Hareketinin Başlaması

Ahmet Şefik Mithat Paşa (1822-1884)
Osmanlı devlet adamı, iki kez sadrazam, Tuna, Aydın ve Suriye Valisi, ilk Osmanlı anayasası olan Kanun-i Esasi’yi hazırlayan kurulun başkanı.

Osmanlıda kooperatifçilik hareketi ilk olarak Ahmet Şefik Mithat Paşa ile başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde ülke ekonomisi kötü durumda ve ekonominin temel direği olan köylüler ancak araçlar vasıtası ile borç bulabiliyorlardı. Osmanlı köylüsünün içinde bulunduğu bu durumu gören Mithat Paşa bu amaçla 1863 yılında bugünkü kooperatife eşdeğer anlamda olan *“Memleket Sandıkları”*ni kurmuştur. Memleket Sandıkları’nın esas amacı Osmanlı köylüsüne tarımsal kredi ve tarımsal girdi sağlamayı öngörmektedir ve işleyişi şu şekilde olmaktadır: Hazineye ait boş arazilerde sisteme dahil olan çiftçilere eşit şartlarda, ortaklaşa ve en önemlisi imece usulü ile ürün ekimi ve hasadı yaptırılmıştır. Elde edilen hasat ise nakde çevrilerek ihtiyacı olan köylüye kredi olarak aktarılmaktadır. Söz konusu Memleket Sandıkları 1883 yılında Menfai Sandıkları’na, daha sonra ise aynı görevi yapan 1888 yılında ise Ziraat Bankası’na dönüştürülmüştür.

Cumhuriyet döneminde kooperatifçilik hareketinin gelişimi büyük ölçüde kamu politikaları öncülüğünde gerçekleşmiştir. Kooperatifçilikle ilgili yasal düzenlemelerde cumhuriyetin ekonomi politikaları belirleyici olmuştur. Bu kanunların çıkarılmasında şüphesiz ki Mustafa Kemal’in ekonomi alanındaki dünya görüşü çok önemli roller üstlenmiştir. 1924 yılında çıkarılan ve 1926 yılında yenilenen Türk Ticaret Kanunu’nun ilgili bölümünde yer alan hükümlerle kooperatiflerin kurulması yoluna gidilmiştir. 1929 yılında çıkarılan *“Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu”* ile Raiffeisen ilkelerine uygun tarım kredi kooperatiflerinin kurulması yoluna gidilmiştir. Cumhuriyet döneminde tarımsal örgütlenmeye verilen önem 1935 yılında kabul edilen *“Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu”* ile 2836 sayılı *“Tarım Kredi Kooperatifleri”* kanunundan anlaşılmaktadır. Ancak 1969 yılında kabul edilen 1163 sayılı *“Kooperatifler Kanunu’nu, Türkiye’de kooperatifçilik mevzuatı içinde önemli bir yeri ve boşluğu doldurmuştur.”*

Köy Enstitüleri ve Kooperatifçilik Arasındaki İlişki

Kooperatifçilik kavramı çağdaş kalkınma projelerinin olduğu kadar, cumhuriyetin kalkınma modelinin de en önemli temel taşlarından biridir. Temelleri Birinci İzmir İktisat Kongresi'nde atılan ve köylünün kalkındırılmasındaki temel öğelerden biri olan Köy Enstitüleri modelinde kooperatifçilik ilkesi olmazsa olmaz temel prensiplerden biridir. Bu ilke çiftçilere kendi dallarında örgütlenmelerini, ortak amaçlar için örgütlü mücadele verilmesini ve en önemlisi kooperatifçilik gibi bir kalkınma modelinin belirlenmesi ve kişilere bu felsefenin öğretilmesini amaç edinmiştir.

Eğitimde Kooperatiflerin Yeri ve Önemi

Eğitim; saptanan amaca uygun olarak davranış kazandırma, davranış değiştirme veya davranış geliştirme işidir. Eğitim işi yapılırken birtakım araçlardan yararlanır ve birçok yöntem kullanılır. En çok kullanılan yöntemlerin başında “*yaparak yaşayarak öğrenme yöntemi*” gelir. Yaparak yaşayarak öğrenme yönteminde en uygun araçlardan birisi de kooperatifçiliktir. Kooperatifçiliğin köy enstitülerinin son sınıflarında haftada bir saat ders olarak okutulmasının nedeni de budur. Öğretmen olacak her birey “*bir kooperatif nasıl kurulur, nasıl işletilir?*”ı bilmek durumundadır. Zaten köy enstitülerinin her birinde de bir okul kooperatifi vardır. Okulun tüm öğrencisi, öğretmeni, yöneticisi, memur ve işçisi bu okul kooperatifinin ortağıdır.

Kooperatiflerin Türkiye'deki Hukuksal Altyapısı ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu

Kooperatifler en az yedi ortak tarafından imzalanacak ana sözleşmeyle kurulur. Ana sözleşmedeki imzaların noter tarafından onaylanması gerekir. Bir kooperatifin kuruluşuna, söz konusu kooperatifin çalışma alanı hangi bakanlığın sorumluluğuna giriyorsa o bakanlık izin verir. Bakanlığın izin vermemesi halinde sonucunda doğacak uyuşmazlık adli yargı mahkemelerinde çözümlenir. Kooperatif, merkezinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil (kayıt) edilerek tüzel kişilik kazanır. Kooperatife ilişkin kurallar 24 Nisan 1969 tarih ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda düzenlenmiştir. Buna ek olarak Kooperatifler Kanunu'nun 98. maddesine göre, kanunda aksine açıklama bulunmayan konularda Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ilişkin hükümleri kooperatifler hakkında da uygulanmaktadır.

TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

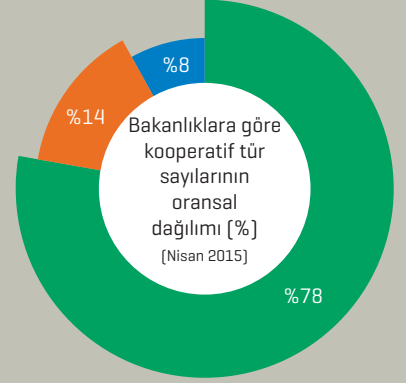

Kooperatif türlerinden taşıma kooperatifleri en fazla sayısı olan kooperatiflerdir

69.665

kooperatif

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- Gıda, Tarım ve Hayv. Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Kooperatif sayılarının illere göre dağılımı

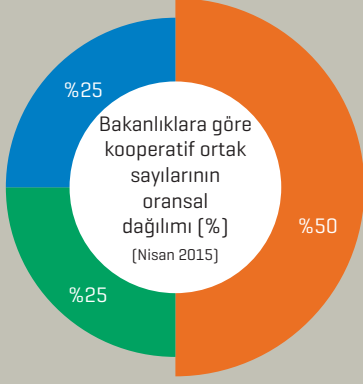

	Motorlu Taşıyıcılar Koop.	Tüketim Koop.	Kredi Kefalet Koop.	İşletme Koop.	Üretim Pazarlama Koop.	Turizm Geliştirme Koop.	Tarım Satış Koop.	Temin Tevzi Koop.	Küçük Sanat Koop.	Karayolu Yolcu Taşıma Koop.	Tütün T.S.K.	Eğitim Koop.	Yaş Sebze Meyve Koop.	Karayolu Yük Taşıma Koop.
Koop. sayısı	6.443	2.599	998	641	425	358	338	308	292	205	61	47	31	30
Ortak Sayısı	187.325	232.582	647.708	115.110	18.580	18.977	515.700	38.273	8.750	3.323	17.751	2.796	3.193	795

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı kooperatiflerin ve ortak sayılarının dağılımı [Nisan 2015]

7.433.108

ortak sayısı

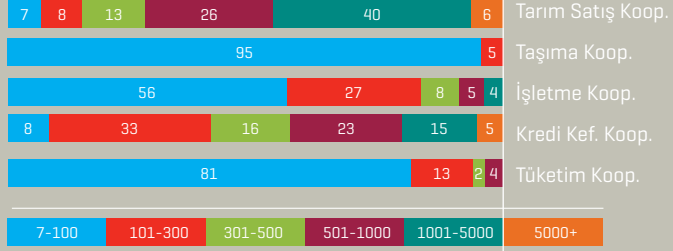

Kooperatif başına düşen ortalama ortak sayısı en yüksek olan kooperatif tarım satış kooperatifidir.

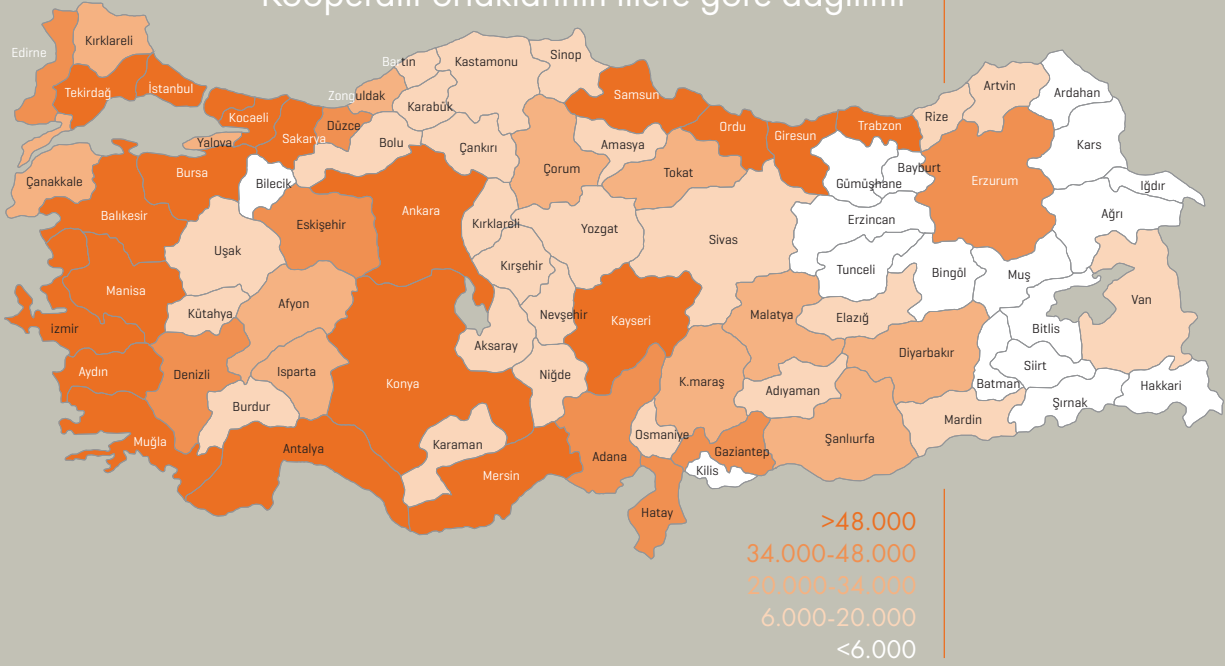

Tarım Satış Koop.

1544

Kooperatif ortaklarının illere göre dağılımı

Yayınçılık Koop.	Yardımlaşma Koop.	Bağımsız T.S.K.	Kadın Girişimci Koop.	Tedarik Koop.	Hamal Taşıma Koop.	Sığirta Koop.	Deniz Yolcu Taşıma Koop.	Elektrik Enerji Üretimi Koop.	Geliştirme Koop.	Hizmet Koop.	Basın Koop.	Sağlık Hizmetleri Koop.	Deniz Yüklü Taşıma Koop.	Pazarcular İşletme Koop.
24	20	19	17	7	6	5	5	3	2	2	1	1	1	1
571	13.719	2.132	135	599	522	63.638	178	21	80	14	23	37	8	7

Kooperatif; Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre işbirliğine dayanan ortaklık demektir. Benim öğrencilik yıllarımda her okuduğum okulda bir kooperatif vardı. Öyle ki 1943-48 yılları arasında okuduğum Gedelek Köyü İlkokulu'nda bile bir kooperatif dolabı bulunurdu. Bu dolapta kalem, defter, silgi ve benzerleri araçlar vardı. Öğrenciler arasından seçilerek oluşturulan kooperatif kolunun üyeleri bu dolabı açar, kapar ve satış yaparlardı. Bu kolun üyelerinin kollarında kırmızı bez üzerinde Kooperatif Kolu yazan bir bant bulunurdu. Daha sonra girdiğim Arifiye, Kızılçullu, Beşikdüzü Köy Enstitüleri'nde bulunan okul kooperatifleri daha düzenli bir mekanda, daha bol ürünleri bulunan yerlerdi. Bunların da işletmesini bir öğretmenin gözetimi altında öğrenciler yapardı. Eğitimsel kollardan sadece Kooperatif Kolu'nun ülkenin bütün okullarında uygulanan özel bir yönetmeliği vardı. Diğer eğitimsel kollar yöre ve okul koşullarını göz önünde bulundurarak kendileri özel yönetmelikler hazırlardı. Ortağın kaç payı olursa olsun bir oy hakkı vardı. Her yılın sonunda elde edilen kâr bütün ortaklara ortaklık payına göre dağıtıldı. Kooperatifin işletilmesinde görev alan öğrencilere bir miktar ücret veya armağan verilirdi. Beşikdüzü'nde okul kooperatifinin işletilmesinde iki yıl ben de görev yapmıştım. Öğretmen olarak atandığım Karaağaç Köyü İlkokulu'nda ilk işim bir kooperatif kurmak olmuştur.

1960 yılında girdiğim Gazi Eğitim Enstitüsü'nde okul dışından kişilerin işlettiği kantinimiz bulunuyordu. 1950 yıllarından sonra okullarımızdan kooperatifler kaldırılmış, yerlerini ticaret amaçlı işletilen ve eğitim amacı olmayan, hatta zaman zaman şer yuvasına dönüşebilen kantin ve lokaller almıştı. Denetimi güç olan bu yerlerde bazı kişi ve gruplarca öğrencilere uyuşturucu, sigara satışları; hatta silah atış talimleri yaptırıldığı

gazete haberlerinden öğrenilmekteydi. Alım gücü sınırlı olan öğrencilerin durumları gözlemlenmeden yüksek fiyatlarla satışlar yapılmaktaydı. Bazı okul yöneticileri de bu lokal ve kantin işletmecileriyle işbirliği yaparak öğrencilerin sırtından haksız kazanç sağladıkları görülmektedir.

1975 yılında Edirne Kız Öğretmen Okulu'na yönetici olarak atanınca ilk işim öğrenci kantinini işleten dışardan kişilerin sözleşmelerini feshetmek oldu. Hemen okul kooperatifini kurup kantin işletmesini kooperatifin ele almasını sağladım.

Okul kooperatifleri aşırı kâr amacı gütmeyen, ortaklarına hizmet etmek için kurulmuş oluşumlardır. Birçok yararı vardır. En başta öğrencinin temel gereksinmelerini ucuz almasını sağlar. Öğrenci aldığı için sağlam, kullanışlı, gereksinmesini tam karşılayacağını ve aldatılmadığını bilir. Öğrenci kooperatifin işleyişinin her aşamasında içindedir. Malların alımında, satımında, denetlenmesinde başındadır. Birçok şeyi yaparak, görerek, yaşayarak öğrenme fırsatı bulur. Başkaları ile işbirliği yapmayı, dayanışmayı ve bir iş başarmayı öğrenir, bunun mutluluğunu yaşar. Alış-veriş yaparak ve başkaları ile iletişim kurarak sosyalleşmesi gerçekleşir. Öğrencinin kendine olan güvenini artırır.

Kooperatifler okul bünyesinde, okulun vazgeçilmez bir unsurudur. Orada okul dışından yabancılara yer yoktur. Her an okul yönetimi, öğretmen ve öğrenciler tarafından denetlenmesi kolaydır. Kooperatiflerin hiçbir zararlı yönleri bulunmamaktadır. Okulun işleyişine külfet değil, olumlu katkılar sağlar. Okul kooperatifleri eğitime yaptıkları büyük katkılar nedeni ile mutlaka her okulda kurulmalıdır. Bugün okullarımızda kooperatifi, bu çok değerli eğitim aracını görmezlikten gelmek, onu kullanmamak, ondan yararlanmamak büyük bir ayamazlıktır, gaflettir.

Lemanser Sükan, Eğitimci,
12 Şubat 2011

Kaynak: Lemanser Sükan özel röportajı-www.yenikusakbursa.org

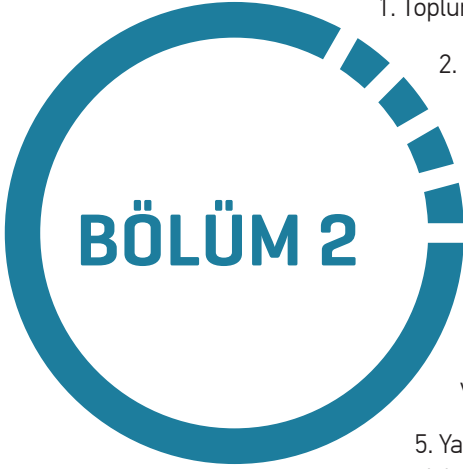
Fotoğraflar: aksaraynadolulisesi.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/68/01/971539/icerikler/tarihi-fotograflar_1310632.html

Eğitim Alanında Kooperatifçilik

Örgün Eğitimde ve Yüksek Öğretimde Kooperatifleşme

Okul ve eğitim kooperatifleri Türkiye için yeni bir olgu olarak gözükmele birlikte dünyada yaklaşık olarak 100 yıldan fazladır uygulanmakta olan bir modeldir. Esas amacı toplumun eğitim ihtiyaçlarının karşılanması ve eğitim alanında toplumun karşılaştığı sorunların çözümü için ortaklarının, öğrenciler ve öğretim üyelerinin görüşleri doğrultusunda yasaların ve ulusal eğitim politikaları çerçevesinde çözümler bulan, hizmet ve ürünler geliştiren bir kooperatif çeşididir. Toplum için önemi çok büyüktür. Öğretmenlerin, öğrencilerin ve ailelerin yukarıda belirtilen amaçlar için bir araya gelmesini ortak paydada birleşmesini sağlamaktadır. Bu tip kooperatiflerin temel ortak özellikleri ve yararları şu şekilde sıralanabilir;

1. Toplum için eğitimli ve bilinçli bir birey yetiştirilmesi.
2. Bireylere verilen eğitimin kalitesinin artması ve bu konuda gerek öğretmen gerekse öğrencilerden maksimum verimin alınabilmesi.
3. Ortakların eğitimleri süresince karşılaştığı ekonomik sıkıntılarının üstesinden gelebilmek için onlara gerekli katkının sağlanması.
4. Ortakların gerek yönetime katılması gerekse yapılan işe katkı vererek genç yaşta üretime katkı vermeleri ve kendilerini geliştirmeleri.
5. Yasalar dahilinde karşılaşılan sorunların kooperatif içerisindeki yönetimde çözülmesi.

6. Kooperatiflerin sahip oldukları kaynaklarını en verimli şekilde kullanılması ve israfın önlenmesi.

7. Kanunun yapması gereken bazı iş ve yatırımların söz konusu eğitim kooperatifleri tarafından yapılarak kamu üzerindeki yükün düşürülmesi.

Dünyada Eğitim, Öğrenci, Üniversite Kooperatifleri Örnekleri

İngiltere'de okul işleten kooperatifler hakkında

İngiltere'de son on yıllık dönemde yeni bir kooperatif sektörünün, deyim yerindeyse patlamasına şahit olunmaktadır. Bu gelişme İngiltere genelinde

yaklaşık 700 okulun kooperatifleşmesidir. Son on yılda yaşanan bu ilerleme İngiltere eğitim sisteminin temellerini çok sağlamlaştırmıştır. Bununla birlikte ülke genelinde eğitim ortamının hızla gelişmesine ve eğitim programlarının yenilenmesine yol açmıştır. Buna ek olarak İngiliz eğitim sisteminde okullar performanslarını arttırmış, okullar arasında gelişmeyi, ilerlemeyi sağlayan bir ortam oluşmuş ve en önemli öğrencilerin okul ve sınav başarıları artmıştır. Buna ek olarak İngiliz sisteminde yaklaşık 100 yıllık geçmişi olan bir okul mevcuttur; Co-operative College. Okulun esas amacı ister birey isterse bir grup insan olsun, girişimcilere kooperatifler ve kooperatifçilik konusunda bilgi vermek ve eğitmektir. *Bir kooperatif nasıl kurulur? Kooperatifçiliğin temelleri nelerdir? Kurulan bir kooperatif başarı ile nasıl yönetilir?* gibi konularda girişimcilere gerekli eğitimi vermektedir. Kooperatif okulu tüm dünyadan diğer kooperatiflerle iletişim halindedir. Buna ek olarak İngiltere içerisinde söz konusu alanda faaliyet gösteren her türlü kamu, sivil toplum kuruluşu gibi kuruluşlarla etkili iletişim halindedir. Ülkenin kooperatifçilikle ilgili arşivi ve ilgili dokümanlar da bu kuruluşun envanterindedir. Kuruma bağlı olarak çalışan araştırmacıların geliştirdiği yeni teknikler, bulunduğu ve sunduğu yeni bilgiler sistemin gelişmesi için çok önemlidir. Gerek Co-operative College isimli kuruluşun verdiği hizmetler, gerekse bu kuruluşa bağlı araştırmacıların yaptığı araştırmalar İngiltere'nin, kooperatifçiliğin doğduğu bir ülke olması bakımından önemlidir, bu sisteme verdiği önemi gösterir. Kooperatifçilik küreselleşen ve kâr maksimizasyonun olmazsa olmaz olduğu bir dünya düzeninde gerek toplumun kalkınması gerekse daha iyi bir dünya düzeni için olmazsa olmazdır.

İngiltere: İngiltere'de öğrenci kooperatifleri oldukça yaygın kullanılan bir sistemdir. Edinburgh ve Birmingham üniversiteleri öğrenci kooperatifleri önemli örneklerdir. Ülke genelinde yaklaşık olarak 20 üniversite kooperatifi mevcuttur. İngiltere'de de aynı Harvard Cooperative örneğinde olduğu gibi öğrenciler yönetimde söz sahibidir.

Amerika Birleşik Devletleri: Dünyada kurulan en eski öğrenci kooperatifi Harvard Üniversitesi bünyesinde olup, 1882 yılında kurulmuştur. Kurulduğu zaman öğrencilerin yakacak ve kitap ihtiyaçlarının karşılanmasını amaçlamıştır. Günümüzde Kuzey Amerika genelinde 63 öğrenci kooperatifi mevcuttur. Bunların 58'i ortaklarının konut ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş olup, ikisi kooperatif işletmesi, üçü ise dernek statüsündedir. Kuzey Amerika genelinde kurulmuş olan öğrenci veya eğitim kooperatifleri, kısa adı NASCO olan, Kuzey Amerika Öğrenci Kooperatifleri Birliği (www.nasco.coop) çatısı altında toplanmış olup, bu organizasyon 1940'lı yıllarda oluşturulmuştur. Günümüzde on binden fazla ortağı/üyesi bulunmaktadır. Söz konusu birlik, ortağı/üyesi olan 63 öğrenci kooperatifinin sorunlarının çözülmesi, gerekli fon bulunması, maddi sıkıntılarının

giderilmesi ve belki de en önemlisi lobi ve tanıtım faaliyetlerinin etkin bir biçimde yürütülmesi gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

Kanada: Kanada'da 1944 yılında COOPSCO (www.coopSCO.com) kurulmuştur. Söz konusu birlik tamamı üniversite kooperatifi olan 60 öğrenci kooperatifinin bir çatı altında toplanmasıyla oluşmuş bir organizasyondur. Toplamda bünyesinde bulunan üyelerinin 90 yurt tesisi, 110 satış yeri, 700 tam zamanlı ve 1500 yarı zamanlı çalışanı vardır. Yıllık 132 milyon dolarlık bir satış rakamı mevcuttur.

Japonya: Japonya'da ise "Kampus Kooperatifçiliği" sistemi üyeleri olan öğrencilerin düşük fiyatlı alışveriş, ikamet ve danışmanlık imkanı sağlamayı amaç edinmiştir. Zira Japonya'da ikamet en pahalı ihtiyaçlardan birisidir. Japonya'da kurulmuş olan bu tip "kampus-öğrenci kooperatifleri" Japon Üniversite Kooperatifleri Ulusal Federasyonu çatısı altında toplanmıştır. Günümüzde Japonya'da 212 birim üniversite kooperatifi mevcuttur. Toplamda bu yapıya üye olan öğrenci sayısı yaklaşık olarak 1.5 milyondur. Bu sayı Japonya'da bulunan toplam öğrenci sayısının yaklaşık yüzde 95'ine eşittir. Bu tabloda kampus kooperatifleri sisteminin Japon Üniversite yüksek öğretiminde ne kadar önemli bir yapı olduğunun açık bir göstergesidir. Buna ek olarak Japonya eğitim kooperatifleri birçok okulun yönetiminde söz sahibidir. Bu sistem gerek öğretmenlerin gerekse velilerin doğrudan yönetimde söz sahibi olmasına olanak sağlamaktadır.

Avustralya: Avustralya'da ise en önemli, başarılı üniversite kooperatifi örneği olarak Sidney Üniversitesi Öğrenci Konseyi olduğu söylenebilir. Konsey Sidney Üniversitesi öğrenci kooperatifleri tarafından işletilen ve kâr amacı gütmeyen bir yapıdadır. STUCCO (www.stucco.org.au) kısa adıyla 1991 yılında kurulmuştur. Söz konusu üniversite kooperatifine Sidney Üniversitesi tarafından fon ve kaynak desteği sağlanmaktadır. Üniversite yönetimi tarafından eski bir cam fabrikası yeniden dizayn edilerek öğrencilerin barınma ihtiyacının karşılanması için öğrenci kooperatifine bağışlanmıştır.

Diğer Ülkeler: Malezya'da sekiz öğrenci kooperatifi mevcuttur. Güney Koreli öğrencilerin ilk üniversite kooperatifiyle tanışması 1974 yılıdır. Hindistan'da ise üniversite kooperatiflerinin toplam ortak/üye sayısı yaklaşık olarak 12 bin dolayındadır. Yukarıda saydığımız örneklere ek olarak Almanya, Polonya, Fransa gibi ülkelerde de değişik üniversite öğrenci kooperatifi örnekleri mevcuttur.

Türkiye de Eğitim, Okul, Öğrenci, Üniversite Kooperatifleri

Hukuksal Altyapı

Türkiye’de kurulmuş ve kurulacak olan “eğitim” alanıyla ilgili okul, üniversite ve öğrenci kooperatiflerinin uymak zorunda oldukları hukuksal altyapı 1983 yılında yürürlüğe giren 10 Ekim 1983 tarih ve 2149 sayılı “Sınırlı Sorumlu Okul Kooperatifleri Ana Sözleşmesi”dir. Mevcut 1163 sayılı Kooperatif Kanunu’nda belirtilen Ortaklar Görevleri ve Hakları-Kooperatif Organları-Kooperatif Hesapları, Sermaye Payları, Kooperatif Birlikleri-Dağılma ve Dağıtma gibi temel konular kapsamında kooperatiflerin görev tanımı, kuruluş, amaçlarıyla ilgili olarak çeşitli tanımlar düzenlemeler yer almaktadır.

1163 Sayılı Kooperatif Kanunu

Sınırlı Sorumlu Okul Kooperatifleri Ana Sözleşmesi 10.10.1983/2149

Madde 4 - Okul kooperatifi; ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmak üzere öğrenci, öğretmen, yönetici ve diğer personel tarafından kurulan ve yönetilen bir kuruluştur.

Amacı

Madde 5 - Okul kooperatifinin amaçları şunlardır:

- Öğrencilerin ve diğer ortakların eğitim, öğretim ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve dayanışma ile sağlamak,
- Okul içi ve okullar arası kooperatifçilikle ilgili açık oturum seminer ve yarışmalar düzenlemek, yayınlar yapmak, kooperatif üretimlerinden diğer okulları yararlandırmak gibi yollarla öğrencilerin karşılıklı güven, yardım ve dayanışma duygularını güçlendirmek,
- Öğrencilere; ortak bir amaç etrafında, bir arada çalışmayı, iş birliği ve iş bölümü ilkelerini ve bunların uygulanmasını öğretmek, onları toplumsal yaşantıya hazırlamak,
- Öğrencilerin, kooperatiflerde görev almalarını, kendilerine verilen yetkileri, ortakların yararına kullanmalarını ve buna alışmalarını sağlamak, böylece sorumluluk alma ve taşıma bilincini geliştirmek,
- Öğrencilerin, derslerde kazandıkları bilgi ve becerileri, iş hayatında uygulamalarını sağlamak,
- Öğrencilerde kooperatifçiliğin sosyal ve ekonomik bir çalışma olduğu bilincini oluşturarak, toplumsal kalkınmadaki yer ve önemini kavratmak.

Çalışma Konuları

Madde 6 - Okul kooperatiflerinin çalışma konuları şunlardır:

- Öğrencilerin ve ortakların ihtiyaç duydukları her türlü eğitim ve öğretim araç ve gereçleriyle giyecek, yiyecek ve içeceklerini sağlamak, satışa sunmak,
- Okul özelliğine ve imkânlarına bağlı olarak arıcılık, tavukçuluk, sebzeçilik ve diğer ders konuları ile ilgili deneme ve uygulama yapabilecek nitelikte girişimlerde bulunmak, bu konularda çalışan çevre kooperatifleri ile iş birliği yapmak,
- Eğitsel kolların, spor çalışmalarının, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve yoksul öğrencilere ders araç ve gereçlerinin sağlanması gibi sosyal yardım çalışmalarında bulunmak,

Eğitim Kooperatifleri

Eğitim alanında kooperatifler ülkemizde özellikle son yıllarda gelişme gösterse bile dünya genelinde yüz yıldan fazla süredir faaliyet gösteren bir kooperatif koludur. Eğitim alanında faaliyet gösteren kooperatiflerin temel amaçları toplumun, ortaklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu en temel amaca ulaşmak için eğitim kooperatifleri ortakları tarafından alınmış ortak kararlar neticesinde buldukları ülkelerdeki eğitim politikaları ve yasalar uyarınca karşılaştıkları sorunlara zm bulan bir kooperatif çeşididir.

Eğitim Kooperatiflerinin nem Kazanması

Türkiye’de eğitim kooperatifleri adı altında bulunan tüm kooperatifler işletme niteliğinde olduğundan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın denetimi altındadır. 2012 yılına kadar Türkiye’de bulunan toplam eğitim amaçlı kooperatifi sayısı 30’tur. Bununla beraber özellikle 2012 yılında çıkan teşvik programı uyarınca eğitim alanında kooperatifleşme önem kazanmaya başlamıştır. Teşvikin çıktığı yıl iki eğitim kooperatifinin kuruluşu tamamlanmıştır.

Türkiye’de ilk kez Aralık 2013’te ağdaş Eğitim Kooperatifi tarafından Birinci Eğitim Kooperatifleri alıştayı düzenlenmiştir. alıştay sonrasında ortak bir sonuç bildirisi yayınlanmış ve aşağıda zet olarak ana hatları verilen konu başlıklarına dikkat çekilmiştir;

“Eğitim Kooperatifçiliği, kamu ve özel sektörün yanında yükselen nc sektördür. Dershanelerin kapatılmasına ve 4+4+4 eğitim sistemine alternatif bir zm önerisidir. Eğitim kooperatifleri, kısaca 4+4+4 olarak nitelendirilen eğitim modeliyle yaşanan derslik sıkıntısı, ğretmen istihdamı, atanamayan öğretmenler gibi sorunlara da zm getirebilir. Okullarda eğitim kooperatifçiliğinin ders olarak okutulması için Milli Eğitim Bakanlığı’na öneride bulunulmalıdır. Eğitim kooperatiflerine devlet desteği (katkısı) olmalıdır. Eğitim kooperatiflerine ücretsiz arsa tahsis edilmelidir. Vakıflara tanınan niversite kurma hakkı, eğitim kooperatiflerine de tanınmalıdır. Eğitim kooperatiflerinin bedelsiz teslimleri KDV’ye tabi olmamalıdır. Ana sözleşmelerine göre gelir-gider farkını eğitim yatırımlarına ayıran ve ortaklara dağıtılmayan krlar, kooperatiflere yapılan bağışlar kurumlar vergisinden istisna olmalıdır. Eğitim kooperatiflerine yatırım yaparak bağışta bulunan (yurt, okul vb. yapan, arsa bağışlayan) bağışçılar, KDV’den ve kurumlar vergisinden muaf tutulmalıdır. Eğitim kooperatiflerinin işbirliğini güçlendirmeleri ve yaygınlaşması için st birlik (Eğitim Birlik) oluşturması için gerekli girişimler başlatılmalıdır...”

11 Ağustos 2014 tarihli verilere göre Türkiye genelinde bulunan eğitim kooperatiflerin ortak sayısı ise 2481 kişidir.

Türkiye'deki eğitim kooperatiflerine örnek olabilecek dört eğitim kooperatifi;

[Çağdaş Eğitim Kooperatifi \(www.cagdas.org.tr\)](http://www.cagdas.org.tr):

1995 yılında 23 girişimci tarafından Bursa'da kurulmuş ilk eğitim kooperatifidir. Eğitimin giderek niteliğini kaybettiği ve ekonomik özgürlüğü olmayan bireylerin de eğitim ihtiyaçlarının karşılanması gerekliliği fikrinden hareketle kurulmuş olan kooperatif günümüzde önemli bir büyüklüğe ulaşmıştır. Söz konusu modelde ortakların vakıf mantığı ile kooperatifçiliğin ana felsefesi olan demokratik yapısı birleştirilmiştir. Çağdaş Eğitim Kooperatifi anaokulundan-üniversiteye eğitim anlayışını benimsemiştir. Bünyesinde;

- 73 burslu olmak üzere 330 yatak kapasiteli öğrenci yurdu,
- 84 yatak kapasiteli tam burslu kız öğrenci yurdu,
- 145 öğrenci kapasiteli anaokulu,
- 1262 kişilik ilköğretim okulu (2016),

yaklaşık 250 kişilik bir kültür merkezi bulunmaktadır.

[Mayısta Yaşam Eğitim Kooperatifi \(facebook/mayistayasamkooperatifi\)](https://www.facebook.com/mayistayasamkooperatifi):

MAYISTA
YAŞAM
KOOPERATIFI

Boğaziçi Üniversitesi mezunu beş genç tarafından 2002 yılında kuruluş süreci başlatılmış, maddi imkanı olmayan gençlere üniversiteye hazırlanmaları veya derslerinde başarılı olmaları için destek verilmesi amacı ile kurulmuştur. Öğrenci ve öğretmenlerin ayda 15 TL'yle destek verdiği bu kooperatif İstanbul'da dört şubede faaliyet göstermektedir. Kooperatif bünyesinde bugüne kadar binden fazla öğrenciyi üniversiteye giriş eğitimi verilmiştir.

[Tomurcuk Eğitim Kooperatifi \(www.tomurcukkooperatifi.org\)](http://www.tomurcukkooperatifi.org):

Kooperatifin amacı zihinsel engellilerin eğitimi, onların kendilerine yetecek düzeye gelmeleri, iş edinme becerilerini geliştirme, sosyal rehabilitasyon ve söz konusu bireylerin üretken hale getirilmesidir. Kooperatif bünyesinde bireylere sosyal yaşam, spor, sanat gibi beceriler kazandırılması yanında atölye çalışmaları, müzik, resim gibi çok çeşitli branşlarda eğitim verilmektedir.

[Başka Bir Okul Mümkün Kooperatifi](#):

Mevcut eğitim sistemindeki sorunlar onların deyişiyle '*konusup kararmaktan usanmış*' bir grup aile, eğitimci ve gönüllüler 'başka bir okul mümkün mü?' arayışıyla 2009 yılında bir araya gelir ve 2010 yılında Başka Bir Okul Mümkün Derneği'ni kurarlar. Bu girişimin içinde yer alanlar 2013 yılından başlayarak ve derneğin rehberliğinde hayallerindeki okulları hayata geçirmek için Muğla-Bodrum, Ankara, İstanbul Anadolu, İstanbul Avrupa, Antalya-Kaş, Çanakkale, Eskişehir, İzmir-Urla, Balıkesir-Ayvalık, Bursa'da Bir Başka Okul Mümkün eğitim kooperatiflerini kurar veya kurma girişiminde bulunurlar.

Bodrum'daki girişimler 2013 yılında kooperatifi kurarak 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Mutlu Keçi ilkokulunu eğitime açarlar. Bu girişimin ilk kurduğu okuldur. Kooperatifin kurucuları amaçlarını; *"mevcut eğitim sisteminde farklılık yaratmak, yaşadığımız coğrafyaya özgü eğitim çözümlerini hayata geçirmek"* diyerek açıklarlar.

2015 yılından sonra Ankara'da Meraklı Kedi okulu yine Ankara'da kurulan BBOM Eğitim kooperatifi tarafından açılır. Bu amaçla küçük gruplar halinde gerçekleşen planlamalar sonrasında sayılarının artmaya başlamasıyla ve çeşitli illerde benzeri somut girişimler başlar. Ticari kar amacı olmayan bu kooperatiflerde okulun tüm giderleri aileler arasında eşit olarak paylaşılmaktadır. Her aileden bir kişinin kooperatif ortağı olduğu toplulukta herkes eşit söz ve oy hakkına sahiptir. İzmir Renkli Orman Erken Çocukluk Merkezi, İstanbul Koşan Kaplumbağalar Erken Çocukluk Merkezi ve okullarını açma yolunda ilerleyen Eskişehir, Çanakkale, Ayvalık, Urla, Kaş kooperatifleriyle büyük bir eğitim ağının parçası olma yolundadırlar.

Bodrum'da kurulan BBOM Eğitim Kooperatifi finansal zorlukları aşamadığını, bu nedenle Temmuz 2017'de iflas ve tasfiye amacıyla genel kurulunu toplandığını ve okulu kapatmak zorunda kaldığını ilan etmiştir.

Okul Kooperatifleri

10.10.1983 tarih ve 2149 sayılı resmi gazetede Türkiye'de kurulacak olan okul kooperatiflerinin kuruluş, amaç ve kapsamı o günkü ülke şartlarına göre belirlenmiştir. Türkiye'de örgün eğitimde okul kooperatiflerinin sayısı oldukça azdır. Özellikle bazı okul kantinlerinin kooperatife dönüştürülmesi veya meslek liseleri gibi üretim ve hizmet sağlayan nitelikli okulların gelir elde etmesi için kurulmuştur. Söz konusu okul kooperatiflerinin günümüzde artık birer eğitim kooperatifine dönüştüğü gözlenmektedir.

Türkiye'de örgün eğitimde kurulu bulunan ve tarafımızca tespit edilebilen (kesin listeye hiçbir şekilde ulaşılamamaktadır) okul kooperatifleri arasında aşağıdaki kooperatifler yer almaktadır.

- Poyrazadamlar Okul Kooperatifi
- Çorum Laçın Lisesi Okul Kooperatifi
- Ankara Ticaret Meslek Lisesi Kooperatifi
- Galatasaray Lisesi Talebe Kooperatifi
(Batılı örnekler gibi kurulmuş ancak tasviye edilmiştir.)

Üniversite Kooperatifleri

Dünyada üniversiteler bünyesinde kurulmuş bulunan kooperatiflerin geçmişi oldukça eskilere gitmektedir. Ancak Türkiye'de üniversite bünyesinde kurulmuş olan kooperatifler hemen hemen yok denecek düzeydedir. Bu konu yıllarca ihmal edilmiş ve önem gösterilmemiştir. Bunun başlıca sebepleri aşağıdaki gibidir :

1. Üniversitelerin özerk ve özgür olamayacağı kanısının gerek toplumda gerekse yönetim katında kabul görmesi,
2. Üniversite öğrenci kooperatiflerinin üniversite yönetimleriyle birleşme bütünleşme alanında karşılaşılan sorunlar,
3. Mevcut yüksek öğretim sisteminin tüm üniversite öğrencilerine yeterince açık olmaması ve onları kucaklayamaması,
4. Üniversiteleri yönetenler tarafından benimsenmiş bulunan bürokratik yönetim yapısı ve kontrol sisteminin varlığı,
5. Kooperatifçilik felsefesinin ve anlayışının üniversitelerde kabul görmemesi ve bu konuda öğrenciler, öğretim üyeleri ve üniversiteyi yönetenler tarafından yeterli bilgi sahibi olunmaması,
6. Üniversitelerdeki kantin, yurt, lokanta, kitapevi, otopark gibi işletmelerin üniversiteler tarafından önemli bir gelir kaynağı olarak görülmesi ve bu gelirlerin öğrencilerle paylaşılmak istenmemesi.

Türkiye'deki üniversite kooperatiflerini üçe ayırmak mümkündür;

1. Üniversiteler bünyesinde kurulmuş olup, genellikle üniversitelerin kantin, misafirhane, otopark gibi tesislerini işleten kooperatifler.

Gazi Üniversitesi bünyesinde 2004 yılında kurulmuş olan Gazi Eğitim Kooperatifi üniversite bünyesinde bulunan kantin, restoran, kafe, kız yurdu ve havuz gibi birimlerin işletim hakkını elinde tutmaktadır.

Gazi Araştırma ve Proje Kooperatifi ise 2005 yılında kurulmuştur. Kooperatifin kuruluş amacı "Karayolları Araştırma ve Uygulama Merkezi İşletmesi"dir.

Ancak her iki kooperatifte 2012 senesinde üniversite bünyesinden alınıp üçüncü kişilere devredilmiştir. Artık söz konusu iki kooperatifte üniversite yönetimi temsil edilmemektedir. Kooperatiflerin üst yönetimi üniversite personeli değildir. Her iki kooperatifin üçüncü kişilere devri ve üniversiteden alınması ile ilgili hukuksal süreç devam etmektedir. Bununla beraber üniversite yönetimi yukarıda kuruluş amacını belirttiğimiz "Eğitim Kooperatifinin" amacı dışında kullanılması sebebi ile üniversite bünyesinde ihtiyaçların giderilmesi için tekrar kantin açma yoluna gitmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi bünyesinde Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim ve Öğretim Bilimsel Araştırma Kooperatifi bulunmaktadır. Ancak kooperatifin faaliyetleri hakkında bilgilere erişilememiştir. Tarafımızca yapılan araştırmada kooperatifin ortaklarına çeşitli dans kursları düzenlediği bilgisine ulaşılmıştır.

2. Öğretim üyelerinin kendi aralarında kurduğu ve tüketim-konut edinme gibi amaçları olan kooperatifler.

Boğaziçi Üniversitesi bünyesinde öğretim üyeleri ve kampus çalışanları tarafından 2010 yılında Boğaziçi Mensupları Tüketim Kooperatifi (BÜKOOP) kurulmuştur. Kooperatifin kuruluş amacı;

- Ortaklarına aracısız, tefecisiz ve en önemlisi sağlıklı gıdayı sağlamak ve küçük üreticileri korumak.
- Ekolojik üreticiyi Boğaziçi Üniversitesi mensubu tüketicilerle buluşturmak.
- Üretim yapan küçük çiftçileri korumak ve onları kooperatifleştirmek.

Belki de en önemlisi "adil ve temiz gıda sistemi kurma" kooperatifin amaçları arasındadır. Ürün yelpazesi zenginleşmektedir. Üniversitenin kuzey yerleşkesinde hizmet vermektedir.

www.bukoop.org

3. Öğrenci kooperatifleri girişimleri (Boğaziçi Öğrenci Kooperatifi)

Boğaziçi Üniversitesi'nde bir grup öğrenci tarafından 2012 yılında bir öğrenci kooperatifi kantini kurulmasına ilişkin çalışmalar yapan bir öğrenci inisiyatifidir. Bu kapsamda Boğaziçi Öğrenci Kooperatifi Çalışma Grubu kurulmuştur. Çalışma Grubu'nun esas amacı;

- Öğrenci sosyal mekanı oluşturma,

Boğaziçi Mensupları Tüketim Kooperatifi gıda satış dükkanı

- Öğrencilerin nitelikli beslenmesini sağlama,
- Üniversite topluluğunun ekonomik sosyal ihtiyaçlarına yanıt vermek,
- Alternatif bir ekonomik model yaratmak,
- Üreticilerle ilişkilerin geliştirilerek işbirliği yapılması ve belki de en önemli ortakları arasında bir dayanışma kültürünün oluşturulması olarak sıralanabilir.

Söz konusu kooperatif ortaklarına/üniversite öğrencilerine kooperatifçilik kültürünü yaygınlaştırmayı ve bu modeli diğer üniversitelere tanıtmayı da misyon edinmiştir. Çalışma grubu, BUKOOP'un da desteğiyle ilk kantinini 2015 yılında Bârâkâ'da açmıştır.

Türkiye'de özel üniversitelerin sayılarının hızla artmasıyla birlikte bu üniversitelerin kooperatifçiliğe ilgisi az da olsa artmaya başlamıştır. Örneğin; uzaktan eğitim kurumu olan Metropol University Türkiye, İstanbul Metropol Eğitim Kooperatifi'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren ABD merkezli Metropol Üniversitesi Türkiye lisanslı temsilcisidir. Böylece bir kooperatife bağlı olarak Türkiye'de kurulan ilk üniversite olmuştur. Ancak İstanbul Metropol Eğitim Kooperatifi tasfiye halindedir.

Üniversitelerde Kooperatifçilik Eğitimi

Türkiye'de üniversitelerin düzenledikleri panel, seminer ve çalıştaylar, yayınlanan raporlar, kooperatifçilik merkezi (Gazi Üniversitesi Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama

lama Merkezi), dersler (kooperatifçilik işletmeciliği, mevzuatı, finansmanı, Türkiye’de uygulamalar gibi) ve programlar (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Meslek Okulu Kooperatifçilik Bölümü, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Kuyucak Meslek Okulu, Namık Kemal Üniversitesi Çorlu Meslek Okulu) kooperatifçiliğin üniversite öğrencileri arasında tanınmasına çalışmaktadır.

Örgün Eğitim Okullarında Kooperatifçilik Kolları

Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına bağlı bulunan okullarda kooperatifçilik kolları geçmişte kurulmuştur. Günümüzde bu kollar kulüplere dönüşmüş olup, kooperatifçilik kulübü hakkında herhangi bir bilgiye erişilememiştir. Geçmişte kurulan kooperatifçilik kolunda aşağıda konularda öğrencilere bilgi aktarılmaktadır.

- Kooperatif nedir?
- Kooperatifin insan ve toplum için önemi nedir?
- Ortak çalışmanın faydaları nelerdir?
- Okul kooperatiflerinin amaçları nelerdir?
- Öğrencilerin planlı çalışma içinde sorumluluklarının arttırılması.
- Okul kooperatiflerinin öneminin vurgulanması gibi ana başlıklarda öğrencilerin bilgilendirilmesi ve ortak çalışmalara katılmaları amaçlanmaktadır.

Harvard Üniversitesi Kooperatifçi kitap satış yeri.

Harvard Üniversitesi Öğrenci Kooperatifi (Harvard Cooperative Society)

Üniversiteler Şehri Boston

Boston, Amerika Birleşik Devletleri'nin New England Bölgesi'nin Massachusetts eyaletinde bulunan, ABD'nin en eski ve varlıklı kentlerinden biridir. Ayrıca bu kent ABD'nin kuzeydoğu bölgesinin resmi olmayan merkezidir. Boston, 17. yüzyılın başlarında Amerika'ya ilk yerleşenler tarafından kurulmuş ve ülkenin Avrupa'dan göç alan ilk kentlerinden biri olmuştur. Bu kentin adı, bölgeye ilk yerleşen

37

BÖLÜM 3

Anglikan ve Püriten mezhebine bağlı İngilizler tarafından, İngiltere'deki Boston kasabasının isimlerini vermişlerdir. Günümüzde Boston kenti bir eğitim, sağlık, finans ve teknoloji merkezidir. Kentin merkez nüfusu yaklaşık olarak 580 bin kişi olmasına rağmen çevre nüfuslarla beraber yaklaşık 6 milyona ulaşmakta ve ABD'nin en büyük onuncu kenti konumundadır. Kentte yaklaşık 50 üniversite bulunmaktadır. MIT, Harvard Üniversitesi, Massachusetts Üniversitesi, Northeastern Üniversitesi, Boston Koleji, Boston Üniversitesi, Tufts Üniversitesi, Berklee Müzik Okulu gibi dünyaca ünlü eğitim kurumları kentte ve çevresinde bulunmaktadır.

Harvard Üniversitesi

Amerika Birleşik Devletleri'nde Massachusetts eyaletinin Boston şehrinin Cambridge mahallesinde bulunan ve alanında dünyanın en önde gelen üniversitelerinden biri olarak tanınan özel bir yüksek öğretim kurumudur. 1636 yılında kurulan ve Ivy League üyesi olan Harvard Üniversitesi, ABD'de hâlâ eğitim vermekte olan en eski yüksek öğretim kurumudur.

13 Mart 1639'da adı Harvard Koleji olarak değiştirilir. Bu isim değişikliği ilk yöneticisi John Harvard'ın ölümünden hemen sonraya rastlar. Resmi anlamda üniversite olarak anılmaya başladığı dönem ise 1780'li yıllardır. John Harvard vasiyetinde üniversiteye 400 adet kitap ve birkaç yüz pound bıraktığını açıklamıştır. O yıllarda, bu 400 kitapla oluşturulmaya başlanan kütüphanede bugün 15 milyondan fazla kitap bulunmaktadır. Bu sayı üniversite kütüphanesi dünyanın en büyük akademik kütüp-

hanesi yapmakla kalmaz, tüm kütüphaneler arasında da ilk beşe sokar. Birkaç yüz poundluk bütçenin bugün geldiği nokta ise 2016 yılı verilerine göre yıllık 34,5 milyar ABD dolarıdır.

Charles William Eliot'ın başkanlığını yaptığı 1869-1909 yılları üniversitenin yenilenme yıllarıdır ve öğrenci seçme sistemi, derslerin işlenişi ile kurumun fiziksel yapısı bugünkü şeklini alır. Bu model kendisinden sonra gelen tüm Amerikan üniversitelerinde uygulanır. Harvard Üniversitesi'nde 2016 yılında 2400 akademisyen, 6700 lisans öğrencisi, 12.400 kadar da yüksek lisans öğrencisi bulunmaktadır. Boston kentinin dünyaca bilinen en büyük iki üniversitesi: Harvard Üniversitesi ile Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'dür.

1899

Kaynak; <https://www.retrosnapshots.com/1899-harvard-university-memorial-hall-photo.html>

Kaynak; <http://lisansustutecrubem.com/wp-content/uploads/2016/08/Harvard-University.jpg>

2016

Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (Massachusetts Institute of Technology-MIT)

Amerika Birleşik Devletleri'nin Massachusetts eyaletindeki Boston kentinin Cambridge mahallesinde yerleşik ve özellikle bilim, mühendislik ve ekonomi konularındaki başarılarıyla tanınan bir teknik üniversitedir. MIT, 1861 yılında kurulmuş ve 1865 yılında Boston kentinin merkezinde kiralık bir binada eğitime başlamıştır. 1916 yılında Boston şehrinin ortasından geçen Charles nehrinin karşı yakasında bulunan Cambridge semtinde bulunan şimdiki kampüsüne yerleşmiştir. 1900 yılında aynı kentte bulunan dünyaca ünlü Harvard Üniversitesi'yle birleşmesi düşünülmüş, fakat bu öneri MIT mezunlarından gördüğü tepki üzerine gerçekleşmemiştir. Enstitünün önemi özellikle ikinci Dünya Savaşı sırasında yaptığı askeri amaçlı bilimsel buluşlar dolayısıyla artmıştır. Soğuk Savaş yıllarında ABD hükümetinden aldığı fonlarla araştırmaların hızını arttırmıştır. 21. yüzyıla girerken hem kendi içinde yapılan buluşlarla hem de mezunlarının kurduğu bilim ve teknolojiye dayanan başarılı firmalarla önemini korumaya devam etmektedir.

Teknoloji ve mühendislik konularında dünyanın en iyi teknik üniversitesi olarak tanınmaktadır. Şu ana kadar MIT'nin öğretim ve araştırma üyeleri, öğrenci ve mezunları arasında Nobel Ödülü kazananların sayısı 83'e ulaşmıştır.

Harvard Cooperative Society Tarihçesi

Kuruluş Çalışmaları (-1920)

1861-1865 yılları arası süren Amerikan İç Savaşı sonrası dönem Amerika Birleşik Devletleri tarihinde Yeniden Yapılanma Dönemi olarak bilinmektedir. 1865 yılında iç savaşın sona ermesi ile birlikte Amerika Birleşik Devletleri ulusal birliklerini sağlayıp hızlı bir sanayileşme sürecine girmiştir. Ancak 1870'li yıllarda tüm dünyada hissedilen bir ekonomik kriz başlamıştır. Bu kriz kapitalizmin ilk krizidir. 1873-1896 yıllarında hüküm süren söz konusu ekonomik kriz Avrupa ülkeleri ve Rusya gibi Amerika Birleşik Devletleri'ni de derinden etkiler. Söz konusu kriz, dönemin ekonomi yazarları tarafından "*Büyük Depresyon*" olarak adlandırılmıştır. Amerikan hükümetinin karşılaştığı derin ekonomik sorunlar, (durgunluk gibi) toplumun temel direği olan ailelerin sağlık, barınma ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını sağlamak için satın alma güçlerinin düşmesi ve çocuklarına yeterince yardım edememeleri sonucunu doğurmuştur. Bunun sonucunda Amerika kıtasında üniversite için ilk kooperatifleşme fikirleri ortaya çıkar ve üniversite kooperatiflerinin kurulması ülke genelinde diğer üniversite kooperatiflerinin kurulma ihtiyacını tetikler.

Harvard Üniversitesi'nin bulunduğu Boston kenti Amerika'nın 1860'lı yıllarda en gelişmiş, aynı zamanda da yaşam bakımından en pahalı bölgelerindedir. Harvard Koleji'nde, üniversite o zamanlar kolej olarak anılmaktadır, özellikle barınma ve yemek o yıllarda öğrenciler için en büyük sorundur. Yıllık 150 USD olan okul ücreti ve buna ek olarak kitap, barınma, giyecek ve yakıt ücretleri ekonomik darboğazdaki ailelerin belini bükmektedir. 1882 yılına kadar Harvard Koleji'nde öğrencilerin gayretleriyle yaşam masraflarını düşürmek için çeşitli projeler, barınma, yemek destekleri hayata geçirilir. Fakat bu çabalar yeterli değildir. Harvard'da yaşam koşullarının pahalı olmasının birkaç önemli nedeni vardır;

- Öğrenciler kredi ile alışveriş yapıyor, ancak öğrencilerden bazıları borçlarını ödeyemiyor ve bu esnafla ilişkilerde sıkıntı yaratıyordu.
- Öğretim üyeleri ancak belli aralıklarla veya borçlar belli düzeye ulaşınca ödeme yapıyorlardı. Bu da bölge esnafının üniversitelilere olan güvenini sarsıyor ve fiyatların gereğinden fazla pahalı olmasını tetikliyordu.
- Üniversitede okuyan yüksek gelir grubuna mensup öğrenciler fiyatları sorgulamadan alışveriş yapıyordu.
- Bölgede oluşmaya başlayan tekelleşme, bunun sonucunda ise üniversite mensupları arasında fiyatlarla ilgili oluşan hoşnutsuzluk ve buna karşı harekete geçme isteği.

Bu süre zarfında, kooperatifleşme sürecinin hemen öncesi, Harvard Üniversitesi öğrencileri öncelikle ders kitaplarının uygun fiyattan temin edilmesi için üniversite bünyesinde satışıyla ilgili çeşitli adımlar atmıştır. Harvard bünyesinde

George Jacob Holyoake
(1817 – 1906)

İngiliz sekülarist, sendikacı ve gazete yayımcısı. Holyoake, 1817'de Birmigham'da kalaycı bir baba ve düğme üreticisi bir annenin en büyük oğlu olarak doğdu. Oldukça mütevazı koşullarda yetişti. İlkokul seviyesinde eğitim gördü ama aynı zamanda babasının yanında çalışarak zanaat öğrendi. Daha sonra kendini siyasi sosyal hareketlere adadı. Sekülerizm, kooperatifçilik gibi konularda öncü faaliyetlerde bulundu. Birçok kitap yazdı ve The Movement, The Reasoner gibi gazeteleri çıkardı. Holyoake, İngiliz mahkemesince ateizmle suçlanıp mahkum edilen son kişi oldu.

Charles Hayden Kip
(1870-1937)
Üniversitede kooperatif
benzeri yapı kurulmasının fikir
babası.

Franck Bolles - Harvard
Üniversitesi bünyesinde
kurulan kooperatifin ilk
başkanı.

bir kooperatif kurulması fikrini ateşleyen çeşitli gelişmeler yaşanır. Bunlardan birincisi George Holyoake'nin "*The History of Co-operation in England (İngiltere'de İşbirliğinin Tarihi)*" kitabının öğrenciler ve akademisyenler arasında çok okunan popüler bir kitap olmasıdır. Toronto Üniversitesi kooperatif deneyimi ve ülke genelinde süre gelen kriz, buna bağlı olarak öğrencilerin alım güçlerinin, yaşam standartlarının azalması. Bütün bu gelişmelere ek olarak üniversitede kooperatif benzeri yapı kurulmasının fikir babası olan Charles Hayden Kip'in odasında öğrenci arkadaşları ve öğretim üyeleri ile yaptığı toplantılarda bu süreci etkilemiştir.

Kooperatif Hareketi

Bütün bu gelişmeler Üniversite bünyesinde bir kooperatif kurulması fikrini ateşler. Beş öğrenci bir kooperatif ana sözleşmesi hazırlar. 13 maddeden oluşan bu sözleşme 28 Şubat 1882 tarihinde yayınlanır. Kooperatife bir başkan, bir yönetim kurulu, mali işlerle ilgili bir üye ve buna ek olarak diğer operasyonel işlerle ilgili iki üye atanması sonucu kooperatifin ilk organizasyonu tamamlanır. Yönetim kuruluna kooperatifin işleyişi için gerekli kuralların belirlenmesi ve hazırlanması yetkisi verilir. İlk sözleşmeye göre kooperatif bünyesinde üç temel gelir kalemi belirlenir:

- üyelik aidatları (başlangıçta yıllık 2 ABD doları),
- üyelere satılan ikinci el ürünlerden alınan komisyonlar,
- diğer ürünlerin satışından sağlanan, ancak yüzde 5 kâr marjını geçemeyen gelirler.

Kooperatif bu gelir kalemlerinin yanında bazı temel kurallar benimser;

- Üye olmayan kişilere ikinci el satışı yapılmayacaktır,
- Bütün ödemeler nakit olarak yapılacaktır,
- Eğer kooperatif büyük miktarda alışverişlerde sıkıntı yaşarsa, örneğin kooperatif için kömür vb. yakacak alımı, muhasebeden sorumlu üye üyelere bilgi vermek zorundadır.

Buna ek olarak öğretim üyelerinden derslerde kullanacakları kitapların bir listesinin yayınlanması istenmiştir. Ancak bu hareket yaşanabilecek tekelleşme tehlikesi karşısında çevre esnafının tepkisini çeker. Kooperatif bünyesinde satışların nakit olarak yapılması kuralı konulur. Burada esas amaçlanan özellikle paralı öğrencilerin bilinçsizce pahalı alışveriş yapmalarının önüne geçmektir. Alışveriş önceden kredi ile yapılıyordu. İkinci olarak yapılan kâr kooperatifinin sermayesine eklenecektir. En fazla yüzde 5 kâr marjı ile satış üyeler için avantajlardan bir tanesi idi. Ayrıca kullanılmış mobilyaların ve ihtiyaç dışı kitapların kooperatif tarafından satın alınması cazipti. Kooperatife bir müfettiş ataması yapılmıştı. Böylece hesap işleri denetlenebilecek ve kayıpların önüne geçilebilecekti.

Harvard Üniversitesi bünyesinde kurulan kooperatifin ilk başkanı olarak Franck Bolles seçilir. Kooperatifin ilk zamanlarında bazı görüş ayrılıkları meydana gelir. En büyük sıkıntı öğrenciler için gerekli olan kömürün ne şekilde temin

edileceğidir. Mart 1882'de kooperatif ilk dükkanını açar. Söz konusu dükkanın yeri kooperatif tarihi içinde birkaç kez değişecektir. Kooperatif altı ana kategoride satış ve hizmet yapmaktadır.

- Kırtasiye,
- Kitap, dergi, spor malzemeleri,
- Kömür, odun gibi yakacak siparişleri,
- İkinci el kitaplar mobilyalar,
- Yaz tatili süresince üyelerine ait mobilyaların saklanması,
- Kooperatif listesinde bulunan 30 adet firmadan alınan malların üyelere yüzde 5 ve yüzde 33 oranında, malın cinsi ve kategorisine göre indirimli satılması.

Kooperatifin ilk zamanları tek gider kalemi ofis kirası, müfettiş ve çalışanların maaşlarıdır. İlk sene operasyondan kooperatif 3,700 ABD doları kâr elde eder. Yine ilk sene sonunda üniversite bünyesinde bulunan öğrencilerin yüzde 49'u kooperatife üye olur. Bu sayı öğretim üyeleri arasında ancak yüzde 9'dur. Kooperatifin ilk yılları oldukça başarılıdır. Kârın yanında ders kitaplarında ortalama yüzde 10'luk bir indirim sağlanmıştır. Kooperatifin sağladığı bu indirim kampus çevresinde bulunan kitapçıların olumsuz etkilenmesine yol açar ve bu durum kitapçılar tarafından kooperatifin tekelleştiği gerekçeyle protesto edilir. Ancak kooperatif için her şey görüldüğü gibi gitmez. 1885 yılında kooperatif sıkıntılı günler geçirir ve kapanma aşamasına gelir. Bunda en önemli sorun yanlış alınan kararlar, yanlış seçilen ürünlerin satılamaması ve kooperatifin kâr marjının düşmesidir. Kooperatif üyelerinin kendi aralarında topladığı paralar sonucu sorun aşılır. Bu süre zarfında üye aidatlarına zam yapılır. Oluşan bu finansal tablo sonrası kooperatif bünyesinde dönüm noktalarından biri sayılabilecek bir karar alınır ve kooperatiften üye harici kişilerin de alışveriş yapabilmesine izin verilir. Böylece kooperatifin kârı arttırılabilecektir.

Harvard COOP üye aidatları

1882-1884 → 2.00 ABD doları/yıllık

1887-1893 → 1.50 ABD doları

1884-1887 → 2.50 ABD doları/yıllık

1893-2017 → 1.00 ABD doları/aylık

Kaynak:Harvard Co-operative Society Past and Present, 1882-1942,s.57

Harvard Coop'un yaklaşık olarak 20 yıl süren ve kooperatifin kuruluşunun ve temel- lerinin atıldığı bu dönemden sonra artık ikinci aşamaya geçilmiştir. 1900-1920 arası dönem kooperatif tarihinde "*Gelişme ve Güçlü İdarecilik*" olarak tanımlanır.

Gelişme ve Güçlü İdarecilik (1921-1928)

Mevcut kooperatif başkanının yaptığı gözlemler sonucu ilk iş olarak yönetimi oluşturan bütün organların, kooperatifin bölümleriyle yakın temas içinde olması fikri benimsenmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan ana fikir kooperatifin kâr eden bir işletme olduğu, bir yardım kuruluşu olmadığı ve buna bağlı olarak kâr marjının maksimize edilmesi için satış hacminin artırılması gerekliliğidir. İlk aşamada kooperatif yönetiminde bazı değişiklikler yapılmıştır; baş müfettişin görev tanımı ve yetkileri değiştirilmiş, baş müfettiş yönetim kuruluna dahil edilmiştir. Buna ek olarak baş müfettişe satış izleme ve kontrol yetkileri verilmiştir. Ayrıca yönetim kurulu başkanının görev tanımına satışların artırılması, stokların takibi, satışların maliyetinin izlenmesi ve kooperatifin genel operasyonunun maliyetinin takibi gibi konular eklenmiştir. Buna ek olarak bu dönemde yapılan en önemli yenilikler ise; yeni bir muhasebe sisteminin devreye alınması, -bu konuda üniversite hocalarından destek alınmıştır- ve kooperatifin tüm bölümlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesi ve iş yapış maliyetlerinin hesaplanmasına başlanmasıdır. Bu da kooperatif içinde modern yönetim biliminin kullanılmaya başlaması anlamına gelmektedir. Kooperatif yönetimi yeni iş akış prensiplerini benimser ve uygular:

- 1 Üyeler için üç ay ve daha fazla aidat ödemeyenlere kâr payı ödenmez. Bu da kooperatifin üyelik gelirlerinin daha düzenli olmasına yol açar.
- 2 Kooperatif satış birimlerinde bir kâr payı uygulamasına geçilir. Bu uygulama satış personelinin motivasyonuna olumlu katkıda bulunur.
- 3 Kârın artırılması için kampus dışına da dükkan açılması fikri benimsenir.
- 4 Kooperatifin sattığı ürünlerin gözden geçirilmesi, gerekirse kaldırılması gerekirse yeni ürünlerin kooperatif portföyüne alınması fikri benimsenir. Bu bağlamda kooperatif ek gelir getirmesi maksadı ile;
  - a- tiyatro,
  - b- sigara, tütün vb.
  - c- plak vb. kategorilerinde satışlara başlar.

Ayrıca kooperatif söz konusu zaman diliminde kâr-zarar tespiti sonucunda elinde tuttuğu mevcut dükkanlarından bazılarını kapatma kararı alır. Diğer dükkanlarda ise satılan malların içeriklerinin değiştirilmesi gibi çeşitli yenilikler yapılarak kâr maksimizasyonu sağlanmaya çalışılır. Bütün bunlara ek olarak bir pazarlama fikri olarak, daha geniş bir kitleye hitap edebilme bakımından, kooperatifin adı "*Harvard Cooperative Society*" yerine "*College Cooperative Society*" olarak değiştirilir. Bütün bu yapılan çalışmalar kooperatifin yeni bir yapılanma içerisine girmesi, rekabet edebilmesi, kâr marjının artırılması ve en önemlisi gerek üyelerine en iyi hizmetin sunulması gerekse de onlara dağıtılan kâr payının artırılması içindir.

The First Co-ops:

Stebbinites and
Barringtonians
in the 1930s.

43

Büyük Depresyon yıllarında ABD'de öğrencilerin kaynaklarını zorlayan bu zamanlarda, yiyecek ve barınaktan tasarruf etmek için ülke çapında kooperatiflerin kurulmasını başlatıyorlar. Buna ek olarak, birçok öğrenci konut ararken ırk ve dini ayrımcılıkla karşı karşıya kalıyor. Şubat 1933'te eski YMCA direktörü Harry Kingman, 14 University of California Berkeley öğrencisine Berkeley'deki ilk öğrenci barınma kooperatifini başlatmasına ilham vermiştir.

Kaynak: www.bsc.coop/index.php/who-we-are/general-info-who-we-are/history

1916 yılı Harvard Coop için bir dönüm noktasıdır. MIT kampüsünü Boston'dan Cambridge'e taşımıştır. Dönemin MIT başkanı, Harvard Coop yönetimini MIT kampüsüne davet eder. Bu davette esas amaç Harvard Coop'un deneyimlerinden faydalanmak ve işbirliğidir. Aynı yıl Harvard Coop, MIT bünyesinde daha önce kurulmuş olan bir kooperatifin hisselerine ortak olur ve "Technology Building" (Teknoloji Binası) isimli yeni bir şube açar. Bu olay kooperatifin tarihinde çok önemli olup günümüzde bile kooperatifin adı Harvard/MIT Coop. olarak anılacaktır.

Ancak bütün bu çalışmalar yapılırken 1917 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Birinci Dünya Savaşı'na dahil olur. Amerikan ekonomisi savaştan etkilenir. Bu Harvard'a kayıtlı olan öğrenci sayısının yüzde 40 oranında düşmesi anlamına gelir. Aynı dönemde kooperatif üye sayısı 5035'ten 3870'e düşer. Kooperatif çeşitli adımlar atar;

- stokların düşürülmesi, rezervlerin arttırılması
- savaş zamanı/savaş sonrası atılacak adımların belirlenmesi için çeşitli senaryolarının geliştirilmesi,
- üyelere ödenmesi gereken 2/3 kooperatif kârının sermayeye eklenmesi.

Atılan bu adımlar sayesinde kooperatif savaş döneminde herhangi bir finansal sıkıntıda değildir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Birinci Dünya Savaşı'nın kazanan ülkelerin yanında yer alması, savaş tazminatı almasına yol açar. Bu da 1920'ye kadar olan bir-iki yıllık sürede ülkenin gerçek ve geniş kapsamlı bir refah döneminin tadını çıkarması anlamına gelir. Tüketici davranışlarında çeşitli değişiklikler olur; Birinci Dünya Savaşı sırasında çalışanlar yüksek paralar kazanır. Harcamalar artar. Bu durum onların lüks mallara olan ilgisini arttırır. Aileler ilk kez radyo, otomobil, buzdolabı gibi teknolojik ürünlerle tanışır. Bu dönemde kooperatif kârını arttırır. Kooperatif emlak alımına yatırım yapar. Ayrıca sermaye yapısı güçlendirilir.

Harvard Cooperative Society 1900-1920 yılları karşılaştırması

	Üye Sayısı	Üyelik Aidatı	Ürün Satışı	Net Kar
1900 Yılı	2670	2670 USD	247,000 USD	12,812 USD
1920 Yılı	7374	7374 USD	847,000 USD	40,135 USD

Amerika Birleşik Devletleri ekonomik tarihinde 1920'li ülke ekonomisi açısından rahat, huzurlu ve dahası ülke açısından en yaratıcı yıllar olarak anılır. Ülkede üretim ve istihdam oranları yükselerek artmaya devam etmektedir. Amerikan halkı seri üretimle tanışmıştır. Çalışanların maaşları çok yükselmese de ürün fiyatları sabittir. Hanehalkı satın alma gücü iyi durumdadır. Bu durumda Amerika Birleşik Devletleri'nin en önemli özelliği olan orta ve orta-üst gelir düzeyine sahip halk eskisine göre daha zengindir. Kısaca 1920'ler Amerikan kapitalizmi için parlak dönemlerden biri olarak gösterilmektedir. 1920'li yıllar Amerikan ekonomisi açısından "*Kükreyen Yirmiler*" olarak adlandırılmıştır. Kooperatif ekonomideki bu gelişmelerden olumlu yönde etkilenmiştir. Artık kooperatifin birincil önceliği değişmiş; öncelik net kâr elde etmek yönüne doğru kaymıştır. Seçilen yeni başkan ve yönetim kuruluna göre kooperatif, kâr eden bir kuruluş olmalıdır, bir yardım kuruluşu değildir. Bu bağlamda kooperatifte kârlılığın arttırılması için çeşitli yönetsel adımlar atılmıştır. Öncelikle kooperatif içerisinde o zamana kadar uygulanan karar alma mekanizması revize edilmiştir. Kooperatifin çok bürokratik olan mevcut çalışma prensibi sadeleştirilmiş ve artık kooperatif başkanı olan kişilere daha çok yetki verilmiştir. 1920'li yılların başından kriz yıllarının başlarına kadar kooperatifin satışları, kârlılığı, yatırımları artmıştır. 1920 yılında 874 bin USD olan satışlar ve üyelere alınan aidatlar toplamı kriz başlangıcı olan 1929 yılında 1 milyon 395 bin USD'ye çıkmıştır. Net kâr rakamı ise 1920 yılında 40 bin USD civarında iken 1928 yılında 105 bin USD'ye çıkar. Kooperatifin sahibi olduğu varlıklar ve toplamı ise 1920 yılında 245 bin USD iken 1929 yılında bu rakam 956 bin USD'ye yükselir.

Bu dönem içerisinde kooperatif çeşitli yeni dükkanlar açar. 1924 yılında Harvard Meydanı'nda erkekler için iki adet mobilya dükkanı ve kitapçı açılır. Buna ek olarak 1925 yılında kooperatif yeni yönetim binasına taşınır. Kooperatifin söz konusu zaman içinde büyümesinin çeşitli ana nedenleri vardır;

- *Yönetimde yapılan değişiklik*; tüm örgütün ve kooperatif bünyesinde çalışan personelin yönetimi. Ayrıca ilk insan kaynakları yönetimi denemeleri.
- *Kooperatifin politika geliştirme becerisi*; gerek üyelerinin ihtiyaçlarının belirlenmesinde gerekse karar alma, alınan kararların uygulanması alanında.
- Kooperatifin iş yapış biçimi.
- Yerel işletmelerle olan ilişkiler ve kooperatifin artık yerel işletmeler karşısındaki gücünün artması.
- Kooperatifin amacında olan değişiklik; kâr etme gerekliliği.

Büyük Buhran Yılları (1929-1937)

Harvard Coop.'un 1920'li yıllarda başlayan bu başarılı ve de aynı zamanda kârlı dönemi 1927-1928 yılına kadar devam eder. Bu dönemde kooperatifin finansal yapısı çok güçlüdür. Herhangi bir borcu bulunmamaktadır. Kooperatif her türlü olumsuzluğa karşı gücünü kullanabilmektedir. Mevcut performansıyla rakiplerinden ayrılmaktadır. Artık kooperatif bölgede büyük oyuncu olmuş ve rekabet ettiği diğer satıcıları fiyatların düşmesi için zorlayabilmektedir. Sekiz yıllık bu dönem dünyada ve Amerika Birleşik

Büyük Buhran'da iş arayanlar...

Devletleri'nde hüküm sürmeye başlayan ve sonucunda bir dünya savaşını tetikleyecek büyüklükte bir ekonomik krize kadar devam eder: *Büyük Burhan*.

Ülkede bu refah durumu 1927 yılına kadar devam etmiştir. 1927 yılından başlayarak gerek adetsiz gelir dağılımı, gerek o yıllarda ABD Merkez Bankası'nın yanlış politikaları, gerekse özel sektörün yaşadığı sorunlar nedeniyle ülke yıllar sürecektir bir ekonomik krizin içine düşer. Amerikan halkının yaklaşık yüzde 44'ü işini kaybeder. *Büyük Burhan* dönemi olarak adlandırılan bu süre sonunda ayrıca Amerikan ekonomisi bir dünya savaşı ile yüzleşecektir.

Kooperatifin 1929 yılında 1 milyon 351 bin ABD doları olan gelirleri, 1934 yılında 938 bin ABD dolarına geriler. Aynı dönemde ise 105 bin ABD dolarına olan net karı 55 bin USD'ye gerileyecektir. Bu dönemde bir yandan kooperatif ülkede bulunan krizle uğraşırken bir yandan da yeni işlere girmek; 1933 yılında optik aletler ve 1934 yılında kış

ABD'de büyük buhran paniği...

sporları gibi dükkanlar açmak, aynı zamanda verimli olmayan tiyatro bileti satışları işlerini kapatmaktadır. Aynı zamanda kooperatif 1937 yılında "*Teknoloji Dükkanı*" adıyla yeni bir dükkan açar. Bu hamle kooperatif tarihinde yeni bir basamak olacaktır. Günde 500 kişiye hizmet verilen bir büyüklüğe sahiptir. Bütün bu gelişmeler olurken dünyada savaş rüzgarları esmeye başlar: İkinci Dünya Savaşı

İkinci Dünya Savaşı'ndan Refah Dönemine (1940-1970)

Kooperatif 1941-1942 yıllarında toplam 14,248 üye ve yaklaşık olarak 1,64 milyon ABD doları gelir ve 186 bin ABD doları net kârı olan bir yapıya dönüşmüştür. 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı sona ermiştir. ABD bu dünya savaşından süper güç olarak çıkmıştır. Gerek ülkenin savaş bombardımanından etkilenmemesi, savaş sonrası ağır sanayinin çok

gelişmesi, ülkenin yeraltı zenginlikleri ve dünya ticaretinde lider konuma geçmesi gibi sebeplerle ülke ekonomisi savaş öncesi durgunluğu geride bırakmıştır. Artık ülkede ekonominin de getirdiği rahatlatma ile beraber 1970'li yılların başına kadar devam edecek bir bolluk, refah süreci başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası bir yandan Amerikan üniversiteleri ve öğrencileri bilimsel çalışmaların doruğundadır, bir diğer yandan da ülkenin sosyo-ekonomik refahının artması sayesinde satın alma paritelerinde çok önemli gelişmeler gözlenmektedir. Harvard Coop. bu dönemde üyelerin istekleri doğrultusunda kendini geliştirmiş ve ülke ekonomisinin içinde bulunduğu rahatlatma sayesinde gelirlerini giderek arttırmıştır. Kooperatif gelirleri 1945 yılında yaklaşık olarak 1,57 milyon ABD doları ve 1950 yılında 1,74 milyon ABD doları iken beş yıl sonra 1955 yılında inanılmaz bir şekilde yaklaşık 4,12 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Söz konusu ivme artarak devam etmiş, 1960 yılında 7,63 milyon ABD doları, 1965 yılında ise 10,5 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Ancak kooperatifin giderleri de söz konusu dönemde artmıştır. Bu durum kooperatif yönetimini harekete geçirmiş ve rebate oranları (üyelerin yaptıkları alışverişlerde yıl sonu yapılan para iadesinin yüzdelik oranı) değişime uğramıştır. 1960 yılında bu oran yüzde 10 iken 1965 yılında nakit satın almalarda yüzde 10, kredili satın almalarda yüzde 8, 1969 yılında ise nakit satın almalarda yüzde 7.5, kredili satın almalarda yüzde 5.5 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca giderlerin artması (maaş artışı ve satışlardaki yavaşlama) yanında özellikle 1969-1970 ders yılında kooperatif yeni bir sorunla yüzleşecektir. Kooperatife bağlı dükkanlarda yapılan hırsızlık bir önceki yıla göre yüzde 40 oranında artmıştır. Kooperatifin net karı 15,3 milyon ABD doları olmuştur.

Kız Öğrencilere de Hizmet (1970-1979)

1970 yılı Harvard Üniversitesi tarihinde bir dönüm noktasıdır. O zamana kadar üniversite bünyesinde sadece erkek öğrenciler öğrenim görürken, artık üniversiteye kız öğrenciler de kabul edilmektedir. Bu çok önemli değişiklik kooperatif açısından kadınlara yönelik yeni hizmetlerin verilmesi zorunluluğunu da doğurur. Artık kooperatif kız öğrencilere yönelik ürünler getirmek zorundadır. Bunun yanında kooperatif geçmiş yıllardan gelen sorunlarla boğuşmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası süren "soğuk savaş" ve bunun sonucu Amerika Birleşik Devletleri'nin 1969 yılında Doğu Asya'da katıldığı Vietnam Savaşı ülke ekonomisini derinden etkiler. Kooperatifin yaşamış olduğu sorunlar finansal ve kurumsal sıkıntılar (kooperatifte ürün çalma olaylarının artması, öğrencilerin kooperatif binalarına ulaşımında ve araç park etmede yaşanan sıkıntılar, işletme maliyetlerinin artması) gibi sebeplerden dolayı yönetim kurulu 1971-1972 yılında üyelere geri ödenen kâr payı yüzdesini (rebate) yüzde 3 gibi bir oranına düşürmek zorunda kalır. Buna ek olarak bir de 1970'li yıllarla beraber ülkede hissedilmeye başlanacak petrol krizi üyelerin satın alma olanaklarını olumsuz etkileyecek, kooperatifin 1970'li yılları krizlerle, inişli çıkışlı kâr marjlarıyla geçirmesine yol açacaktır.

Küçülerek Büyüme (1980-2013)

1980'li yıllarda Harvard Coop. o kadar büyümüş ve ürün yelpazesi o kadar artmıştır ki, adeta büyük bir süper mağazadır. Ürünleri arasında dayanıklı tüketim malzemesinden her türlü kitap kırtasiye malzemesine, giysiye, makyaj malzemesine, çeşitli spor ürününe, plak vb. müzik malzemelerine kadar çok çeşitli ürünleri bulunmaktadır. Hatta müzik alanında en zengin koleksiyonlardan biri kooperatiftir. Ancak kooperatifin sahibi olduğu bu çeşitlilik gelecek yıllarda sorunlar yaratacaktır.

Harvard Coop kitap satış dükkanı

Gerek 1980'li yıllarda Amerikan ekonomisinin içinde bulunduğu sorunlar, gerekse rakip firmaların kooperatifin üstünde yarattığı baskılar neticesinde artık yeni bir yol haritasına ihtiyaç duyulur. Kooperatif bünyesindeki ürün gamı sadeleşmeli, gereksiz ürünlerin satışından vazgeçilmeli ve böylece kâr marjı korunmalıdır. Harvard Coop. artık ülkenin konusunda büyük oyuncularını olan Wall Mart (süpermarket), Home Depot (Mobilya vb), Tower Records (müzik) gibi kurumlarla baş edememektedir. Kooperatif gelirlerinde ise

gerileme mevcuttur. Kooperatifin 1980 yılı sonunda toplam 6 merkezi bulunmaktadır; (1 Harvard Meydanı, 3 Harvard Üniversitesi kampusu, 2 MIT-Massachusetts Institute of Technology kampusu) Bu yıllarda kooperatife bağlı 6 merkezin toplam geliri 45,9 milyon ABD dolarıdır. Bu rakam bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 11 azalış anlamına gelmektedir. Aynı zamanda operasyonel anlamda da yaklaşık 533 bin ABD dolarlık kayıp mevcuttur. Kooperatif bünyesinde bulunan ve üyelerine üniversite kampusu içerisinde eczane, terzi, kuru temizleme gibi hizmetler sunan birimler ise işletmelerin konumu sebebi ile rekabetten etkilenmemektedir. Yüzyılı aşkın bir süredir büyüyen kooperatif, tarihinde ilk kez küçülecektir. Kooperatif, bünyesinde bulunan çoğu işlerden çıkma kararı alır. 1980'li yılların sonu ve 1990 başlarında kooperatifin esas odaklandığı konu başlıkları sadeleşecektir. Kooperatif tarihinde ilk kez sahip olduğu 114 bin m² büyüklüğündeki mekanın yüzde 30'unu feda etmek zorunda kalmıştır. Kooperatif ülke genelinde en donanımlı, en kapsamlı akademik bir kitapçı dükkanı haline getirilecektir. Buna ek olarak kırtasiye ve üniversite ile ilgili hediyelik eşya satışı yapılacaktır.

Harvard Coop. ile Amerika Birleşik Devletleri'nde konusunda en büyük ve bilgi seviyesi en gelişmiş kitapçı olan Barnes&Nobles arasında kitap operasyonlarının idaresi için bir anlaşma yapılır. Bu anlaşma kooperatif tarihinin dönüm noktalarından birisidir. Buna ek olarak kooperatifin karar alma ve yönetme mekanizmasında bazı ufak değişiklikler olur. O zamana kadar Harvard Coop'un yönetim kurulu (öğrenci-öğrenci olmayan üyeler-fakülte öğretim üyeleri) her türlü politikayı geliştirir, stratejiyi belirler, profesyonelleri seçer ve alınan kararları yöneticilerine bildirirdi. Yöneticiler ise alınan bu kararları uygulamakla yükümlüdür. Artık Barnes&Nobles'in işin içine girmesiyle beraber uygulamada bazı değişiklikler olmuştur. Özellikle seçilen personel ve yöneticiler, kullanılan yazılım gibi altyapı programları, işletmenin yönetimi Barnes&Noble'a aittir.

**BARNES
& NOBLES**

1995 yılı kooperatif için zor bir yıl olur. 1995 yılında kooperatif satışlarında yaklaşık olarak 190 bin ABD dolarlık bir kayıp mevcuttur. Toplam gelir ise yaklaşık 45 milyon ABD doları olacaktır. Kooperatif gerek işlerinin sadeleşmesi, gerek bünyesinde bir yeniden yapılanma gerekse amiral gemisi olan kitap satışından deneyimli bir ortakla yola çıkma sebebiyle önümüzdeki birkaç yılı iyi bir şekilde atlatacağıdır. Kooperatifin toplam üye sayısı 55 bine (bunun 22 bini Harvard ve MIT'den) ulaşır. Kooperatif 1999 yılında yaptığı stratejik pazarlama toplantısında üyelerini çeşitli gruplara böler: akademisyenler, öğrenciler, bağlı üniversitede çalışanlar, bölgeyi ziyaret eden turistler gibi. Burada esas amaç o grup için çeşitli ürünler geliştirmek ve en önemlisi o grupların değişik taleplerine cevap verecek şekilde Harvard Coop'u geliştirmektir. Buna ek olarak dünya tarihinin kilometre taşlarından olan internet devrimi Harvard Coop'a yeni sorumluluklar yükleyecektir.

İnternet devrimi, ülke genelinde lider bir "Üniversite Kitapçısı" olmak isteyen kooperatife darbe vurur. Kooperatifin artık önemli bir rakibi vardır: online satış. Kooperatif üyelerinin ders kitapları ve yardımcı kitaplarının internette sipariş verilmesinin önüne geçmek için yeni bir yol bulur. Her kitabın bir elektronik künye numarası vardır. Ancak bu numaralar gizlidir. Böylece öğrenciler kitaplarını kooperatiftan almak durumunda kalır. Buna ek olarak ders yılı başındaki sıkışık takvim öğrencilerin çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Kitapların temini gecikmektedir. Kooperatif en akıllı çözüm olmaktadır. Ancak kooperatifin kitap konusundaki tekel olması ve okul kitaplarının çok pahalı olması üyelerin tepkisini çeker. Gerek üyelerinin ihtiyaçları, bu ihtiyaçların giderilmesinin pahalı olması, gerekse pazardaki Amazon gibi diğer büyük piyasa oyuncuları kooperatifin yeni adımlar atmasına neden olur: kullanılmış ders kitabı ve ders kitabı kiralama gündeme gelir. Öğrenci için kullanılmış kitap normal kitap fiyatının yüzde 50'si demektir. Bu da kooperatifin üyeleri için çok önemlidir.

Günümüzde kooperatifin amiral gemisi, kitap satışında yüzde 40 oranında kiralık kitap, yüzde 25 oranında ikinci el, yüzde 35 ise yeni kitap satışlarıdır. Barnes' & Noble's ile çalışmanın kooperatif için çok faydası vardır. Barnes and Nobles'in konusunda olan uzmanlığı gerekse ülke genelinde beraber çalıştığı diğer üniversite kitapçıları Harvard Üniversitesi bünyesindeki kitabevini bazı konularda zarar etmektan korur. Örneğin Harvard Üniversitesi bünyesinde sadece bir yıl kullanılan ders kitapları ülkenin diğer üniversitelerine gönderilmekte, bu durum kooperatifi gereksiz bir yükten kurtarmaktadır. 2000'li yıllarla beraber gelişen bilgi teknolojileri Harvard Coop, tarafından üyelerinin hizmetine sunulmaktadır. Örneğin 2001 yılından itibaren her üyeye üzerinde kişiye özel barkod bulunan elektronik kartlar basılmıştır. Bu sayede üyelerin bilgileri, yaptığı alışverişler, harcadığı toplam para gibi her türlü gerekli bilgiye çok kolay ulaşabilmektedir. 2000'li yılların ortalarında kooperatif yönetiminin yaptığı strateji toplantısında çok büyümenin kendileri için zararlı olabileceği, kooperatifin giderek devasa bir mega markete dönüşebileceği ve bununla beraber operasyonların artık efektif olarak idare edilemeyeceği yönünde bir öngöründe bulunmuştur. Bu öngörü sebebi ile kooperatif artık agresif büyüme stratejilerinden uzak durmaktadır.

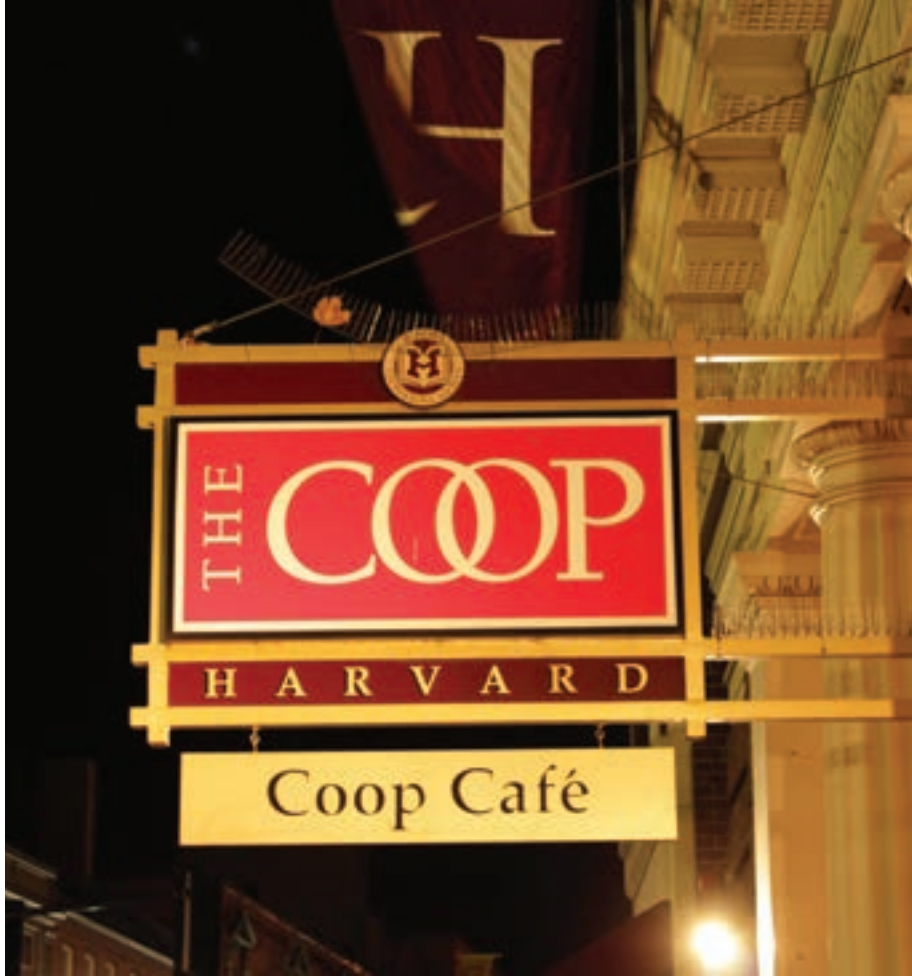

Günümüzde Harvard Coop: 2017

Günümüzde Harvard Coop. 30 bin üye ve yılda ortalama 41 milyon USD gelir elde eden bir büyüklüğe ulaşmıştır. Kooperatif bünyesinde Harvard Meydanı (kitap ve ürün satışı), MIT Kendall Meydanı (kitap satışı), MIT Stratton Meydanı, Harvard Business School, Harvard Law school ve online satış olmak üzere beş adet dükkanı bulunmaktadır. Harvard Coop. Genel Müdürü Mr. Powell ile yapılan mülakatta kendisi kooperatif bünyesinde üyelerine yapılan hizmetler ve satışı şu şekilde belirtmiştir: *Kitap, hem yeni hem de kullanılmış ders kitabı satışı ve kiralanması, elektronik eşya, öğrencilerin yurt odaları için çeşitli mobilyalar, üniversiteyle ilgi hediyelik eşya ve giyim eşyası (t shirt, şapka, logolu ürünler gibi). Kooperatif finansal anlamda 2013 yılında yüzde 2'lik bir kayıp yaşamıştır. Özellikle kooperatifin odaklandığı konuların başında olan kitap ve basılı ders materyalinin satışında bu düşüş göze çapmaktadır. Ancak gerek üniversitenin ününün yüksek, gerekse kurulu bulunduğu bölgenin turistik açıdan önemli olması nedeniyle hediyelik ürün satışlarındaki yüksek rakam kooperatifin gelirlerinin aynı kalmasının en önemli göstergesi olmuştur.*

Harvard Coop. üyelerine hem yüzde on bir indirim yapmakta hem de o mali yıl içerisinde belirlenen ve rebate adı verilen orana ve üyelerinin bir yıl içerisinde yaptığı alışverişe bağlı olarak bir para iadesi yapmaktadır. Söz konusu sistemde örneğin kooperatifin belirlediği rebate oranı: yüzde 9 ve o öğrenci bir sene içerisinde 500 ABD dolarlık bir alışveriş yaptıysa kendisine kooperatif tarafından 45 ABD doları iade çek olarak gönderilmektedir.

Harvard Coop. Finansal Tablosu (USD)

	28 Haziran 2013	29 Haziran 2014
Gelir	41,956.819	41,877.479
Ürün satışı	21,610.580	21,248.229
Operasyonel giderler	11,487.526	13,807.826
Toplam maliyet ve giderler	33,098.106	35,056.055
Vergi öncesi kâr	8,058.713	6,821.424
Gelir vergisi	3,134.544	2,196.733
Net kazanç	4,924.169	3,824.691

Harvard Coop Anasözleşmesi

Harvard Cooperative Society (kısaca The Coop) 1882 senesinde üyelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş, ancak zaman içinde bölgesinin en büyük oyuncularından biri haline gelmiştir. Bu bağlamda gerek üyelere yapılan hizmetlerin en efektif şekilde yapılması, gerek yönetsel anlamda çeşitli kuralların konulması ve en önemlisi kooperatifin altyapısının hukuksal bir temele oturtulması zorunluluğu doğmuştur. Bu bağlamda kooperatifin ilk anayasası konumunda bulunan ana sözleşmesi kooperatifin kuruluş yılı olan 1882 yılında hazırlanmıştır. 1893 senesinde ana sözleşmede çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. 2017 yılı itibarıyla ana sözleşmenin belli başlı maddeleri şu şekilde özetlenebilir.

- Kooperatif "*Harvard Cooperative Society –the Society*" olarak adlandırılmıştır. Kooperatif 1903 yılında "*şirketleşmiştir*" ibaresi ile kaydedilmiştir.
- **Üyeliğe kabul kriterleri:** Her üye Harvard Üniversitesi, MIT veya Episcopel Divinity School'da öğrenci, çalışan, mezun olmalıdır. Bununla beraber yönetim kurulunda bulunan kişiler için bu durum söz konusu değildir. Yönetim Kurulu'nca belirlenmiş yıllık ücreti ödeyen her üye "*Harvard Cooperative Society*" tarafından belirlenmiş kuralları kabul etmiştir.
- **Yönetim Kurulu:** Kooperatifin işleyişini belirler. Buna bir adet profesyonel anlamda kooperatif başkanının atanması dahildir. Kooperatif Yönetim Kurulu toplamda 23 kişiden oluşur. Bu kişilerden 11'i ilgili okullarda öğrenim gören öğrenciler (Harvard ve MIT. Ayrıca ana sözleşmeye göre hangi okuldan kaç adet öğrenci seçileceği açık olarak belirtilmiştir) , 11'i ise söz konusu okullardan mezun olan veya çalışanlardan (çalışanların öğrenci olmaması gerekmektedir) seçilir. Geriye kalan 1 adet boş koltuk ise kooperatif başkanı içindir. Seçimle iş başına gelir.
- **Toplantılar:** Yıllık Yönetim Kurulu toplantısı her yıl Eylül ayında önceden belirlenen bir tarih ve saatte yapılır. Düzenli Yönetim Kurulu toplantısı ise her yıl (her mali yılda) üç kez olarak yapılır. Buna ek olarak Kooperatifle ilgili özel olarak yapılmak istenilen toplantılar.
- **Toplantılar için yeterli çoğunluk:** Yaz ayları (Haziran, Temmuz, Ağustos) için 7 yönetici. Diğer toplantılar için 9 yönetici gerekmektedir.
- **Komiteler:** İcra Komitesi (Executive), Denetleme (Audit) Komitesi, İdare (Governance), Nominating Komitesi (Aday Belirleme Komitesi) olarak adlandırılır. Başkanlık makamı söz konusu komitelere üye atamalarını, yönetim kuruluna seçilen üyelerin arasından yapar. Söz konusu komitelerin yaptırım gücü yönetim kurulundan az olmamak kaydı ile kanunlarda belirtilen ölçüdedir. Buna ek olarak başkanlık makamı komitelere yönetim kurulu dışından da uygun kişileri görevlendirebilir. Komitelerin aldığı kararlar yönetim kuruluna gider. Burada söz konusu kararlar değerlendirilir, düzenlenir ve gerekirse revize edilebilir. Her komite kendine ait kuralları düzenleyebilir. Ayrıca her komitenin yaptığı çalışmalar, attığı bütün adımlar ileride olası bir yönetim kurulu denetlemesi ihtimaline karşı saklanır.
- **İcra Komitesi:** 5-7 kişi arasında değişir. Görevi kooperatifin ve bağlı girişimlerin icraatlarını yönetmek, yönlendirmek, denetlemektir. İcra komitesi yönetim kurulunun yetkilerine sahiptir. Söz konusu girişimlerde görev yapan orta-üst düzey yöneticilere koçluk yapmak icra komite-

sinin sorumluluğundadır. Ayrıca bağı olunan girişimlerin hissedar ve kamu nezdindeki piyasa değerinin korunması ve geliştirilmesi için kanunun verdiği izinler çerçevesinde gerekli adımları atmak icra komitesinin görev ve sorumluluğundadır.

- **Denetleme Komitesi:** 4-6 Kişiden oluşur. Denetleme Komitesi'nin görev ve sorumluluğunda; Yönetim Kurulu'na tavsiyede bulunmak, finansal konularla ilgili olarak İcra Komitesi'ne danışmanlık yapmak, kurum içi iç kontrol, zaman zaman ilgili girişimin, kooperatifin performansının değerlendirilmesi, finansal raporların hazırlanması bulunmaktadır.
- **İdare Komitesi ve Aday Belirleme Komitesi;** Minimum altı kişiden oluşur ve bu üyeler kooperatife üye veren her kurumu (öğrenci-mezun-çalışan vb.) temsil etmek zorundadır. Komitenin görevleri arasında; Mezun-idarecilerin belirlenmesi ve Yönetim Kurulu'na sunulması, kanunlarla belirlenen görevlerin yapılması, mezunlar derneğinin görüş ve önerilerinin değerlendirilmesidir. Bu komite belli aralıklarla toplanarak yönetim kuruluna rapor verir.
- **Yıllık Raporlar:** Kooperatifle ilgili yıllık raporlar ilgili birimlerce her mali yılı kapsayacak şekilde hazırlanır. Söz konusu raporlar her yıl düzenlenen Yönetim Kurulu toplantısında ilgili kişilere dağıtılır. Buna ek olarak ilgili raporların özetleri üyelerinin dikkatine sunulmak üzere Harvard Coop'a bağlı merkezlerde bulundurulur.
- Yönetim Kurulu toplum yararını gözeterek şekilde (sağlık, bilimsel vb.) ilgili kurumlara bağış yapmaya yetkilidir.

Kooperatifte görev yapan kişiler

İcra Kurulu Başkanı

Kooperatifte icra kurulunun başıdır. Yönetim Kurulu'na ve kooperatif bünyesinde kurulmuş olan İdare Komitesi ve Aday Belirleme Komitesi'ne başkanlık yapar. Yokluğunda yardımcıları görev yapar.

Kooperatif Başkanı

Yönetim kuruluna bağlı olarak görev yapar. Kooperatifte idari işlerin başıdır. Bağı elamanların işe alımı, işten çıkartılması, onların tazminatlarının belirlenmesi ve ödenmesi, Yönetim Kurulu'nun isteği doğrultusunda ilgili bütçelerin ve raporların hazırlanması, sunulması kooperatif başkanın görev ve sorumluluğundadır. Buna ek olarak Yönetim Kurulu'nun 23. üyesi konumundadır.

Hazine (Muhasip) Sorumlusu

Kooperatifin para, muhasebe kayıtları ve ödemelerini düzenler.

Katip

Katip kooperatifin bütün Yönetim Kurulu toplantılarına ve İdare Komitesi ve Aday Belirleme Komitesi toplantılarına katılmakla yükümlüdür. Toplantıların sağlıklı işleyişi, toplantılarda oyların kayda

alınması katibin görev alanındadır. Ayrıca katip katıldığı toplantılarda kanunun kendisine tanıdığı yetkiler çerçevesinde kılavuzluk yapar.

Seçim (Kooperatif Yöneticilerinin ve İdarecilerin seçilmesi)

Kooperatif anasözleşmesinde söz konusu yöneticilerin seçilmesiyle ilgili yasalar, düzenlemeler, yasaklar en detaylı şekilde anlatılmıştır. Burada sadece seçim işleyişiyle ilgili maddeler (şematik) halinde verilecektir.

- Öğrenci üyeler tarafından öğrenci temsilcilerinin atanması
- Öğrenci temsilcilerinin ilgili komite tarafından aday gösterilmesi.

Ekstra adaylıklar-öğrenci temsilcileri

Vekaleten kullanılan oylarla ilgili yasaklar

- Üyelik gereklilikleri (Kooperatife kimler üye olabilir)
- Üniversite mezunlarını temsilen yönetici seçimi

Yöneticiler ve kooperatif çalışanlarının seçimi

Yöneticiler ve kooperatif çalışanları ilgili diğer tanımlar

Herhangi bir pozisyon boşalması ile ilgili hükümler

Yönetici ve çalışanların ayrılması ve değişmesi durumunda yapılacaklar.

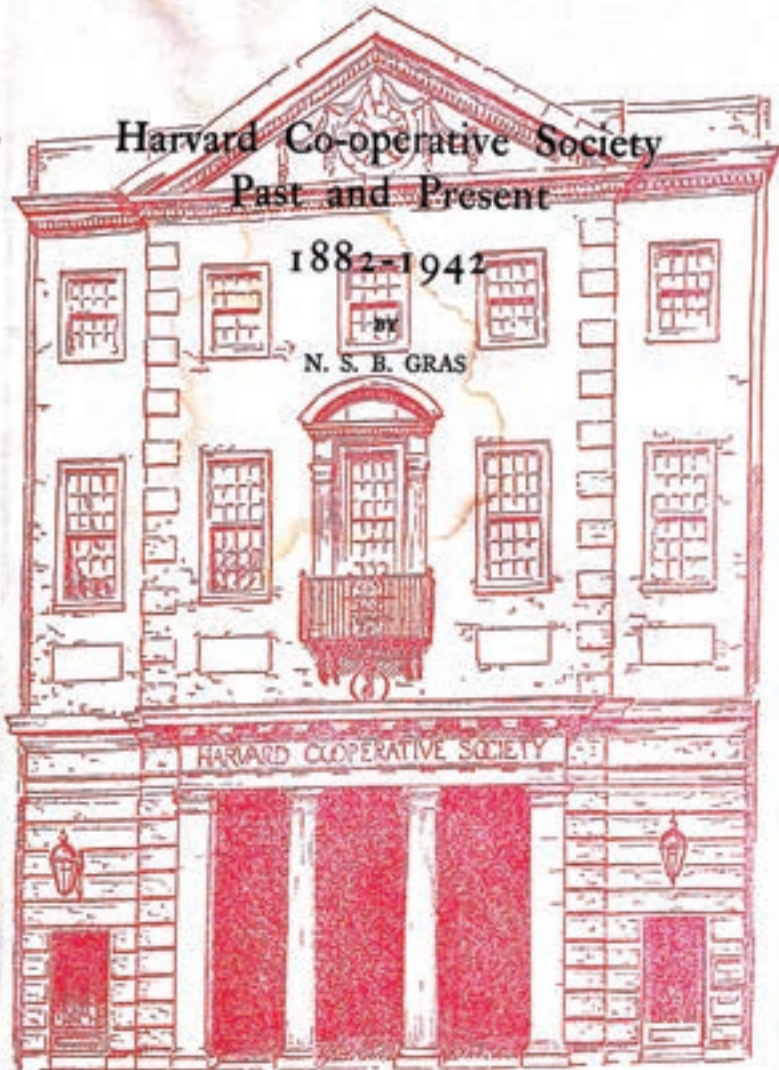
Kâr paylaşımı

The Society (Harvard Coop.) üyelerinin yararlarına hizmet eden ve temel kooperatif ilkeleriyle oluşturulmuş bir yapıdır. Amerikan hukukunda (orjinal metinde 1381 sayılı kanundan bahsedilmekte ve ayrıca kooperatifin 1986 yılında çıkarılan Gelirler Kanuna tabii olduğu belirtilmektedir) yukarıda adı geçen işletmenin bir mali yıl içerisinde yaptığı her tür faaliyet gelir ve/veya yapılan gerek operasyonel gerekse diğer masraflar ilgili kanunlar çerçevesinde muhasebe yöntemleriyle hesaplanır. Ortaya çıkan kâr kooperatifin üyeleri arasında bölünür. Söz konusu kâr paylaşımında iki önemli öğe vardır. Birincisi: Rebate oranı, ikincisi ise her üyenin bir sene içerisinde yaptığı harcama miktarı. Bir mali yıl içerisinde her kooperatif üyesinin yaptığı harcama tutarı o mali yıl için geçerli olan Rebate oranı ile çarpılır. Ortaya çıkan miktar her üyeye çek olarak geri ödenir. Bazı yıllar kooperatif Yönetim Kurulu kararı uyarınca kâr payı dağıtımı yapılmayabilir. Bir mali yıl için yönetim kurulunca alınan karar söz konusu mali yıl başladıktan sonra değiştirilmez. Bununla beraber üye olmayan kişilerin kooperatiften yaptığı harcamalarda vergilendirildikten sonra herhangi bir rebate oranına dahil edilmeden kooperatife direkt kâr olarak aktarılır.

Harvard Co-operative Society
Past and Present

1882-1942

BY
N. S. B. GRAS

HARVARD COOPERATIVE SOCIETY

Yapabilmenin Bir Başka Seçeneği: Kooperatifler¹

Gençler İçin Kooperatifçilik Hareketi

Kooperatif, mülkiyeti, sermayesi, fikirleri ortaklaşa olan ve yönetimi demokratik olarak gerçekleştirilen bir girişim aracılığı ile ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ve hayalleri gerçekleştirmek için gönüllü olarak bir araya gelmiş insanların kurduğu bir organizasyondur. Tarihsel sürece bakıldığında yapabilmenin bir başka seçeneği olarak kooperatifler her zaman önemli roller üstlenmişlerdir. Tarım üreticilerinden tüketicilere, tedarikçilerden öğrencilere kadar toplumun her kesimi kooperatifleşme aracılığıyla güçlerini birleştirme ve ihtiyaçlarını uygun koşullarda temin etme olanağı bulmaktadır.

Dünyada kooperatifleşme süreci yaklaşık 200 yıl önce başlamıştır. Sanayileşmenin yarattığı etkilerden kendilerini korumak isteyen işverenler ve işçiler tüketim malzemelerini toptan temin etmek amacıyla kooperatifleşme sürecini başlatmışlardır. İlerleyen yıllarda toplumun hemen hemen her kesimi tarafından kurulan kooperatifler krizlerden en az etkilenen organizasyonlar olarak toplumsal yaşama katkı sağlamaktadırlar.

BÖLÜM 4

Günümüzde ise Birleşmiş Milletler'in verilerine göre dünyada 750 binden fazla kooperatif organizasyonu bulunmaktadır. Bu kooperatiflerde yaklaşık 100 milyon kişi istihdam edilmekte; yaklaşık 800 milyon kişinin bu kooperatiflerle ortaklığı, bir şekilde ilişkisi bulunmaktadır. Kooperatifler, geleneksel olarak tarım sektöründe (girdi alımı, ürün satışı ve kredi sağlama), toptan ve perakende ticaret alanında, sağlık sektöründe, konut yapım sektöründe, bankacılık ve sigortacılık alanında faaliyet göstermektedir. Ayrıca, bilgi ve iletişim teknolojisi sektörlerinde, yaşlı ve bebek bakım hizmetleri, göç ve göçmenlik süreçlerinde, turizm ve kültürel alanda da giderek artan biçimde faaliyet göstermektedirler. Gelişmiş ülkelerin üniversitelerinde de öğrenciler tarafından kurulmuş kooperatifler bulunmaktadır. Örneğin Harvard Üniversitesi'nin öğrenci kooperatifi 1882 yılında kurulmuştur.

Avrupa Birliği kooperatiflerin yükledikleri ekonomik ve sosyal fonksiyonları aşağıdaki gibi belirlemiştir;

- Piyasa başarısızlığını düzeltebilir ve etkin bir piyasa organizasyonunu destekleyebilir,

¹ Bölümün hazırlanmasında Kooperatifçilik Strateji Belgesi'nden (2010-2014) yararlanılmıştır.

- b) Küçük sınaî işletmelere, kendi özerkliklerini kaybetmeksizin daha büyük ve güçlü ekonomik yapılar şeklinde birleşme olanağı sağlar,
- c) Ürün ya da hizmet arzını koordine etmek suretiyle bireylerin ya da küçük işletmelerin pazar gücünü artırabilir,
- d) Düşük sermayeli ortaklara da ekonomik kararlara katılım olanağı sağlar,
- e) Kooperatif ortaklarına/vatandaşlara hizmet ihtiyaçlarını düzenleme veya tespit etme olanağı sağlar,
- f) Hissedarlarla ilgili değer değil de paydaşların yararı ön planda olduğundan, geleceği daha fazla düşünebilir. Kooperatif ortakları, şirket hissedarlarına göre daha az değişkendir,
- g) Özellikle başka türlü sorumlu pozisyonlara gelemeyecek olan kişiler için yönetim deneyimleri kazanma olanakları sunar,
- h) Nüfusun büyük bölümlerinin ekonomik entegrasyonuna olanak sağlar,
- i) Yerel piyasalar için avantajlar sağlar, orada oturanlarla yakın temaslar sayesinde yerel ihtiyacı karşılar ve kendi bölgesinde ya da ilgili sektörde ekonomik faaliyeti canlandırır,
- j) İstikrara katkıda bulunur. Kooperatifin amacı, maksimum kâr elde etmek değil de ortakların desteklenmesi olduğundan, hiç kâr etmediği durumda dahi, ortaklarına hizmet götürmeyi sürdürebiliyorsa genelde ayakta kalmayı başarmakta ve başarılı olmaktadır. Aynı durum yatırımcıların kurduğu ticari şirketler için geçerli değildir,
- k) Demokratik olarak yönetildiğinden ve ekonomik açıdan yönetime katılmaya olanak sağladığından, güven yaratır, sosyal sermaye oluşturur ve muhafaza eder.

Bu özellikleriyle bölgesel kalkınma süreçlerinin ayrılmaz bir parçası da kooperatiflerdir. Kooperatifler aynı zamanda yeni iş alanlarının açılması ve gençlerin istihdamında da önemli roller üstlenmektedir. Özellikle kendi işini kurmak isteyen gençlerin küçük sermayeleriyle bunu kooperatifleşme ile yapmaları mümkün görülmektedir.

Türkiye’de kooperatifleşme süreci Osmanlı döneminde ‘memleket sandıkları’ ile başladığı kabul edilmekle birlikte, Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte hız kazanmıştır. Günümüz itibarıyla Türkiye’de kayıtlı 88 bin kooperatifin (Dünyadaki kooperatiflerin % 12’si) 12 bini tarımsal amaçlı, 76 bini ise tarım dışı amaçlarla kurulmuştur. Tarım dışı amaçla kurulan kooperatiflerin % 78’i konut yapı kooperatifi niteliğindedir. Kooperatiflerin toplam ortak sayısı 8.4 milyondur (Dünya’daki kooperatif ortaklarının yüzde 1’i). Bunlardan 2.1 milyonu konut yapı kooperatifi ortağıdır.)

Türkiye’deki kooperatifleşme performansına bakıldığında;

- Kooperatifleşme aynı ya da mali bir kaynağa ulaşmanın aracı olarak kabul görmekte ve bu nedenle bu kaynağa ulaştıktan sonra kooperatife ilgi azalmaktadır,

- Yetersiz üst örgütlenme nedeniyle, kooperatiflere yönelik eğitim, finansman, denetim, danışmanlık, teknik ve yasal destek sunumu yetersizdir,
- Ülkemizde kooperatiflerin, “Milli Gelir, Üretim, İstihdam, Yatırım, Dış Ticaret” rakamları içindeki payı ile faaliyet gösterdikleri sektör içerisindeki payları yeterince bilinmemektedir,
- Ülkemizde kooperatifler ancak sayısal açıdan (kooperatif sayısı) bir gelişme gösterebilmiş, güçlü bir kooperatifçilik yapısı ve anlayışı oluşmamıştır,
- Toplumun kooperatifleşme oranı oldukça düşüktür,
- Ülkemizde daha çok konut yapımı ve tarım alanında yoğunlaşan kooperatifçilik, diğer ülke uygulamalarında olduğu gibi perakende, kredi-finans, sigortacılık, enerji üretimi, eğitim, sağlık gibi sektörlerde pek yer alamamıştır,
- Gençlerin kooperatiflere ilgisi az olup, bu konuda hem teknik hem de mali bilgileri yetersizdir,
- Kamu kuruluşları kendi işlerini kurmak isteyen gençlere kooperatifleşme seçeneğini sunmamakta, kooperatif kuranlar mali ve teknik olarak yeterince desteklenmemektedir.

Kooperatifçiliğin yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ve ülkelerin kalkınmasına yönelik potansiyelini ve katkısını fark eden ve bundan yararlanmayı amaçlayan Birleşmiş Milletler Örgütü, 1950’li yıllardan beri kooperatifçiliği desteklemektedir. Bu kapsamda 1971 yılında Kooperatiflerin Teşvik Edilmesi ve Geliştirilmesi Komitesi (COPAC) kurulmuştur. Küreselleşme çağında kooperatiflerin taşıdığı öneme dikkat çeken 1992 tarihli “Yeni Ekonomik ve Sosyal Eğilimlerin Işığında Kooperatiflerin Statü ve Rolü” başlıklı BM Genel Sekreterlik Raporu bu çalışmalarda ön açmıştır. Uluslararası Kooperatifler Günü kutlanmaya başlanmış, kooperatifçiliğin daha çok teşvik edilmesi sağlanmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2001 yılında A/RES/56/114 sayılı İlke Kararı aracılığıyla dünyadaki tüm hükümetlerden kooperatiflerin gelişmesi için destekleyici bir ortamın yaratılmasını resmen talep ederek, bu amaçla hazırlanan bir rehberi kabul etmiştir. Rehber, kooperatiflerin desteklenmesi için gerekli yasal, adli ve idari hükümler, eğitim faaliyetleri ve kamu fonlarından faydalanma imkânlarını ele almaktadır.

Bu İlke Kararı’nın iki, üç ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekildedir:

2. *Üye Devletlerin dikkatini kooperatiflere ilişkin ulusal politikaların geliştirilmesi veya revize edilmesinde göz önünde bulundurulması gereken ve kooperatiflerin gelişmesi için destekleyici bir ortamın yaratılmasını hedefleyen taslak rehberle çekmektedir;*
3. *Hükümetlerin kooperatifler için destekleyici bir ortamı temin etmek ve amaçlarına ulaşmalarına yardımcı olmak için potansiyellerini korumak ve geliştirmek maksadıyla kooperatiflerin faaliyetlerini idare eden yasal ve idari hükümleri uygun düşen şekilde revizyon altında tutmalarını teşvik etmektedir.*
5. *Hükümetleri, uygun durumda, kooperatifçilik hareketi ile birliktelik içerisinde ortakların, seçilen önderlerin ve profesyonel kooperatif yönetiminin eğitimini teşvik ede-*

cek ve güçlendirecek programlar geliştirmeye ve kooperatiflerin gelişimi ve ulusal ekonomilere katkılarına ilişkin istatistiksel veritabanları yaratmaya veya bunları iyileştirmeye davet etmektedir.

İlke Kararı'nda dikkat çekilen (revize edilmiş) rehber, kooperatifçilik alanı ile ilgili düzenlemeler ile desteklemeler konusunda başlıca uluslararası esasları ortaya koymaktadır. Genel olarak bu rehberde; yasal düzenlemelerde, kamu fonlarından faydalanmada, eğitim faaliyetlerinde, kooperatiflerin diğer birlik ve teşebbüsler karşısında gerçekten eşit olması ve özel nitelikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz bırakılmaması konusuna dikkat çekilmektedir.

Birleşmiş Milletler'in kooperatifçiliğe ilişkin çalışmaları, kooperatiflerin gelişmesi için destekleyici bir ortamın yaratılmasını hedefleyen rehberin kabul edilmesi ile sona ermemiş, tam tersine Birleşmiş Milletler sisteminin konuya odaklanmasında bu sayede bir canlanma gerçekleşmiştir. Rehber istinaden 2002 yılında gerçekleştirilen Uluslararası Kalkınmanın Finansmanı Konferansı ve 1992 yılındaki Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın (Rio Konferansı) devamı niteliğindeki Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde kooperatifçilikle ilgili kararlar alınmış, bunlar ve daha önce alınan kararların beş yıllık gözden geçirmeleri dahil olmak üzere, Genel Kurul'un 19 Ocak 2004 tarih ve A/RES/58/131 sayılı İlke Kararı aracılığıyla en üst düzeyde tanınmıştır. Genel Sekreterlik de 16 Temmuz 2003 tarih ve A/58/159 sayılı raporu aracılığıyla rehber ile ilaveten şu önlemlerin alınmasını talep etmiştir:

1. Ulusal kooperatifçilik eğitim ve bilgilendirme merkezleri güçlendirilmeli ve kooperatiflere entegre hizmet paketleri sunulmalıdır.
2. Ulusal ve uluslararası kooperatifçilik ağları güçlendirilerek bu kuruluşlar arasında görüş, bilgi ve deneyim alışverişi sağlanmalıdır.
3. COPAC, kooperatifçilik modeli ile ilgili araştırmalar yürüterek en iyi uygulamaları ve alınan dersleri saptamalı, kooperatifler ile benzer amaçları güden diğer örgütler arasında işbirliği ve ortaklık imkânlarını değerlendirmelidir.
4. Birleşmiş Milletler kooperatiflerin insan kaynaklarının geliştirilmesi ve kooperatiflere teknik yardım ve eğitim verilmesine yönelik çalışmalarını güçlendirmelidir. Yayınlanan son "Kooperatifler ve Sosyal Kalkınma" raporu olan 15 Temmuz 2005 tarih ve A/60/138 sayılı rapor ise Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nin onuncu yılında, Kopenhag Beyannamesi doğrultusunda kooperatifçiliğin yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik potansiyel ve katkısını değerlendirmeye ayrılmıştır. Buna istinaden kabul edilen 31 Ocak 2006 tarih ve A/RES/60/132 sayılı İlke Kararı'nda söz konusu amaca yönelik olarak diğer hususların yanı sıra kooperatiflerin örgütsel, yönetsel ve mali yeterliliklerin güçlendirilmesi sağlanarak kapasitelerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletlerin 2012 yılını "Uluslararası Kooperatifler Yılı" olarak ilan etmiştir. Bu kapsamda hazırlanan referans belgede hükümetlerin kendi ülkelerinde faaliyet göster-

ren kooperatifleri desteklemek için ne yapmaları gerektiği üzerinde aşağıdaki konulara dikkat çekmiştir.

- Kooperatiflerin kapasiteleri, hem sosyal hem de ekonomik konulardaki katkılarının insanlar tarafından öğrenilmesi amacıyla farkındalık kampanyaları düzenlenmesine gerek bulunmaktadır.
- Kooperatif sektörü hakkında temel istatistikî çalışmalar yapılmalı ve kamuoyuna duyurulmalıdır.
- Her ülkede kooperatiflerin kendine has yapısına uygun ve diğer iş kollarıyla uyumlu hale getirilmesi amacıyla yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kalkınmakta olan ülkelerdeki hükümetler yoksullukla mücadele konusundaki stratejilerinin kapsamında kooperatif sektörünün gelişmesine de yardımcı olacak stratejiler planlamalı ancak kooperatiflerin özerk yapısının bozulmamasına da dikkat göstermelidir.
- Hükümetler yetersiz beslenme, kırsal alanlara verilen hizmetin kalitesi ve yerel ekonomilerin desteklenmesi gibi kamu politikalarının uygulanmasında tüketici kooperatifleriyle işbirliği yapabilirler.
- Hükümetler sağlık hizmetleri konusunda hem hastaları; hem de sağlık sektörü çalışanlarına sisteme daha fazla katılma fırsatı verme olasılığını göz önünde bulundurabilirler.
- Hükümetler yapı kooperatiflerinin kentleşme politikalarındaki rolünü gözden kaçırmamalıdır.
- Hükümetler sağlık hizmetlerinde çalışanlar tarafından işletilen işyerlerini desteklemelidirler.
- Hükümetler çiftçilerin kendi ürettikleri ürünleri kendilerinin piyasaya sunması konusunda destekleyici olmalıdır.
- Hükümetler kooperatifler ve ortaklarının karşı karşıya gelebilecekleri kopma tehditlerine karşı tedbirler almalıdır. Örneğin kooperatif ve ortaklarının bir araya gelip herkesin eşit söz hakkına sahip olması ve kararların şeffaf olması konusunda düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kooperatif ortaklarının her gün karşı karşıya geldiği riskleri azaltmak amacıyla mevcut kooperatifler aracılığıyla mikro-sigorta yapılmalıdır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) kooperatiflerin ekonomik ve sosyal işlevleri aracılığıyla; istihdam, iyi çalışma koşulları ve gelir dağılımı adaleti açısından sağladıkları faydalara odaklanmaktadır. Örgüt'ün en üst karar alma organı olan Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 2002 yılında gerçekleştirilen 90. Toplantısı'nda "*Kooperatiflerin Teşvik Edilmesi*" başlıklı 193 sayılı Tavsiye Kararı kabul edilmiştir. Uluslararası Çalışma Konferansı Genel Kurulu bu kararla; istihdam yaratma, kaynakların harekete geçirilmesi, yatırım oluşturma ve ekonomiye katkılarında kooperatiflerin önemli olduğunu, koope-

ratiflerin değişik türleriyle tüm insanların tam olarak ekonomik ve sosyal kalkınmaya katılmalarını teşvik ettiğini, küreselleşmenin kooperatifler için yeni ve farklı baskılar, sorunlar ve fırsatlar oluşturduğunu ve buna bağlı olarak küreselleşmenin yararlarının daha adaletli dağılımını kolaylaştırmak için insanlar arasında ulusal ve uluslararası düzeyde daha güçlü bir dayanışmanın gerekliliğini kabul etmiştir. Ayrıca, dengeli ve adaletli bir toplum için güçlü bir kamu sektörü ile özel sektörün yanı sıra kooperatiflerin ve diğer sosyal ve hükümet dışı kuruluşların içinde bulunduğu güçlü bir sektörün varlığının da gerekli olduğu açık bir biçimde vurgulanmıştır.

Kooperatifçiliğe ilişkin hedefler, politika çerçevesi, bu kapsamda hükümetlerin rolü ve teşvik için almaları gereken önlemleri ayrıntılı şekilde ele alan bu tavsiye tam 70 ülke tarafından kooperatifçilik mevzuatlarını gözden geçirmek için kullanılmıştır. Bu belge, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen kooperatiflerin gelişmesi için destekleyici bir ortamın yaratılmasını hedefleyen rehberle birlikte kooperatifçiliğin en önemli uluslararası esaslarını oluşturmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü hükümetlerin kooperatifçiliğe ilişkin politika ve tedbirleri konusunda hiçbir açık noktaya bırakmamış, yapılması gereken tüm çalışmaları derli toplu şekilde sunmuştur. Bu açıdan bakıldığında Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 193 sayılı Tavsiyesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından A/RES/56/114 sayılı İlke Kararı ile kabul edilen rehberden daha ayrıntılıdır. Bu durum rehberin amacının kooperatifçilik için elverişli bir ortam yaratılması, tavsiyenin amacının ise kooperatiflerin teşvik edilmesi olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla rehber ve tavsiye birbirlerinin tamamlayıcısı olarak değerlendirilmelidir.

Kooperatifçiliğin geliştirilmesinde devletin rolü açısından tavsiye kararının vurguladığı ana konular aşağıdaki çerçeve kapsamında ele alınmaktadır:

Tavsiye kararı devlete, kooperatiflerin yaşaması ve büyümelerine elverişli bir yasal çerçeve hazırlanmasında çok önemli görevler yüklemektedir. Devlet desteği kooperatifçilik değerleri ve ilkeleri ışığında olmalıdır. Bu uygulamanın özellikle destekleyici bir politika, yasal ve kurumsal çerçeve oluşturulması, kamusal ve sosyal amaçların gerçekleşmesi söz konusu olduğunda destekleme tedbirleri alınması (yani genel olarak kooperatiflerin değil, türlerine göre kooperatif faaliyetlerinin desteklenmesi), diğer işletme ve sosyal organizasyonlar ile eşit muameleyle tabi tutulması, dezavantajlı grupların finansman kaynaklarına ulaşmaları için tedbirler alınması ve kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması gibi tedbirleri içermesi beklenmektedir. Devletin ayrıca kooperatiflerin iş verimini artırmak için kooperatif destek hizmetlerinden yararlanabilmelerini sağlaması da beklenmektedir. Özellikle, insan kaynaklarının geliştirilmesine destek olunmasının çok önemli olduğu kabul edilmektedir. Kooperatifin başarısı, genellikle kooperatiflerin kapsamlı -ortaklar, çalışanlar ve yöneticiler- insan kaynakları geliştirme programlarındaki başarılarına atfedilmektedir.

Buna ek olarak, Tavsiye Kararı'nda, devletin, kooperatifçilik değerleri ile kooperatif hareketinin avantaj ve yararlarının öğrenilmesine dönük tedbirler alması, ulusal politikaların, teknik ve mesleki beceriler, işletmecilik ve yönetici becerileri kazandırılmasını

desteklemesi ve kooperatif ortakları, çalışanları ve yöneticilerinin işletme potansiyelini, genel ekonomik ve sosyal politika bilgilerini geliştirmelerini ve haberleşme teknolojisine ulaşmalarını sağlaması teşvik edilmektedir. Tavsiye Kararı ayrıca kooperatiflerde sağlık ve güvenlik, verimlilik ve rekabet kurallarının gelişimi, kredi ve bilgi kaynakları ile pazar olanaklarına ulaşım, kurumsal yönetim konusundaki örnek olayların yaygınlaştırılması, kadın-erkek eşitliğinin güçlendirilmesi, kooperatiflerde çalışan işçilerin haklarının korunması ve kooperatifler arasında yatay ve dikey ilişkilerin teşvik edilmesi konularında da devletin rolüne atıfta bulunmaktadır.

Tavsiye Kararı'nda ayrıca kooperatiflerle ilgili yasa ve yönetmelikler hazırlanmasında, yasalarda değişiklik yapılmasında ve ilgili politikalar saptanmasında hükümetlerin işveren ve işçi kuruluşları ve kooperatif örgütlere danışmaları istenilmektedir.

Kalkınma Atölyesi olarak ne yapmak istiyoruz?

Kalkınma Atölyesi 2004 yılından itibaren bir grup genç tarafından kurulmuş sosyal kalkınma çalışmalarında bulunan bir kooperatiftir. Kalkınma Atölyesi'nin kuruluş sürecinde birçok zorluklarla karşılaşmış, yapabilmeyen bir başka seçeneği olarak 15 yıldır çalışmalarına devam etmektedir. Atölye kendisine benzer kooperatiflerin kurulmasını ve güçlenmesini her zaman desteklemektedir. Bu kapsamda özellikle gençlerin kendi işlerini kurarken kooperatif modelini tercih etmeleri ve üniversitelerde öğrenci kooperatifleri kurulması kapsamında bir dizi faaliyet öngörmektedir. Bu faaliyetlerin yalnızca biri gençlerin kooperatif kurma sürecine katılımı sağlamaktır. Bu kapsamda; öncelikle üç aşamalı bir çalışma planlanmalıdır;

1. AŞAMA

Dünyada ve Türkiyede kooperatifçilikle ilgili çalışmaları detaylı olarak öğrenmek, analiz etmek ve GENÇLER İÇİN KOOPERATİFÇİLİK HAREKETİ planlama sürecini detaylı hazırlanmak.

2. AŞAMA

Kendi işini kurmak isteyen gençlere KOOPERATİFÇİLİK HAREKETİNİ tanıtmak, onları cesaretlendirmek.

3. AŞAMA

Kendi işini kurmak isteyen gençlere, üniversite kooperatifi teknik, mali, finansal konularda danışmanlık hizmetleri sunmak.

Kaynaklar

- Harvard Cooperative Society Past and Present 1882-1942 N.S.B GRAS
- Harvard Coop. özel röportajları ve yazışmaları
- Harvard Üniversitesi Kütüphanesi
- www.newyorktimes.com,
- www.bostonglobe.com,
- www.harvardcrimson.com,
- www.thecoop.com,
- www.ahilik.gov.tr
- www.arifiyeliler.org
- www.blogmilliyet.com.tr
- www.blogradikal.com.tr
- www.bogaziciadk.com
- www.bogaziciogrencikoop.wordpress.com
- www.bounedu.tr
- www.Bostonglobe.com
- www.Bostonmagazine.com
- www.cagdaz.org.tr
- www.cemvakfi.org.tr
- www.coop.ac.uk
- www.cooptr.com
- www.gaziedu.tr
- www.dergiler.ankara.edu.tr
- www.devrimgicenglik.com
- www.daukoop.org
- www.dergikmu.edu.tr
- www.dergipark.ulakbilim.gov.tr
- www.demirhukuk.com
- www.ege.edu.tr
- www.halkevleri.org.tr
- www.Harvardcrimson.com
- www.gtb.gov.tr
- Harvard Gazette-news.harvard.edu
- Harvard Coop özel Röportajları
- www.harvardsquare.com
- www.issuu.com
- www.ito.org.tr
- www.iso.org.tr
- www.Kalkinmaatolyesi.com
- www.kigem.com
- Kooperatif Postası Karınca dergisi
- www.koopmergazi.edu.tr
- www.koop.gtb.gov.tr
- www.koopkur.org.tr
- www.kooptr.com/ekitap/guncel/cek.ppt
- www.kooperatiflerkanunu.wordpress.com
- www.koyenstituleri.web.tr
- www.mayistayasam.blogspot.com.tr
- www.mevzuat.gov.tr
- www.mevzuat.meb.gov.tr
- www.Newyorktimes.com
- www.orkoop.org.tr
- www.tekb.org.tr
- www.socialsciencecentre.org.uk
- www.tarimkutuphanesi.com
- www.turkermanga.net
- www.yavuzodabasi.com
- www.yesilkusakbursa.org
- www.ted.org.tr
- www.thecoop.com
- www.tomurcukkooperatifi.org
- www.turkey.coop
- wikipedia.org

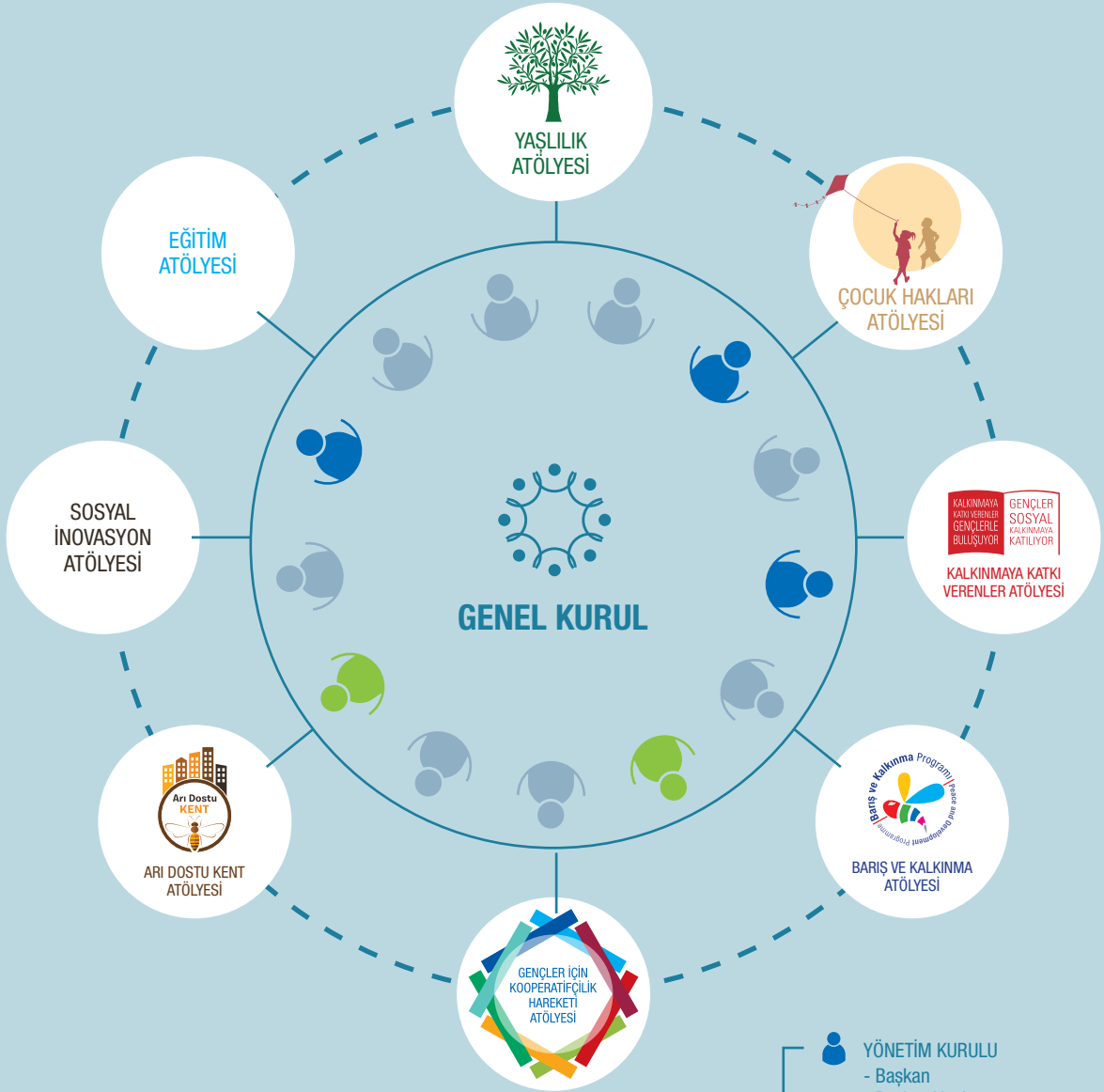
Sosyal kalkınma alanında program ve projeler gerçekleştirmek isteyen bir grup genç, ulusal ve uluslararası kalkınma çabalarına destek vermek ve bu sürecin bir parçası olmak için 2003 yılında Kalkınma Atölyesi Çalışma Grubu'nu kurmuştur. Kalkınma Atölyesi, sosyal antropoloji, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, politika, biyoloji ve ormancılık gibi farklı alanlarda uzman profesyoneller tarafından 3 Kasım 2004 yılında kooperatif çatısı olarak örgütlenmiştir. Bilindiği üzere sosyal kalkınma alanında kooperatif tarzı örgütlenme Türkiye'de ve de dünyada yaygın bir örgütlenme biçimi değildir.

Atölye'nin kooperatif şeklinde örgütlenmesinin başlıca nedeni dayanışma, birlikte üretme ve sosyal kalkınma alanına yeni fikirlerle katkıda bulunmaktır. Ayrıca sosyal kalkınma çalışmalarının farklı alanlarında çok ortaklı aktif bir aktör haline gelmek ve ortakların sürece demokratik katılımını sağlamaktır.

Kalkınma Atölyesi, Türkiye ve uluslararası kalkınmaya destek vermek ve her ölçekteki projelerin sürdürülebilir, tekrarlanabilir ve başarılı olmasına katkı sağlamak amacıyla kurulmuş kâr amaçsız bir kooperatiftir. Kalkınma Atölyesi, ayrıca sivil toplum örgütlerinin ve üretici birliklerinin yönetim, sosyal kalkınma, eğitim, çocuk ve gençlik alanlarında kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi dâhilinde programlar geliştirmekte ve uygulamaktadır. Atölye'nin gücü olduğu alanlar yerel kalkınma programları ve projelerin geliştirilmesi, araştırma ve kapasite geliştirme çalışmaları, gençler için kooperatifçilik hareketi, arıcılık, mevsimlik işçi göçü ve çalışan çocuklardır.

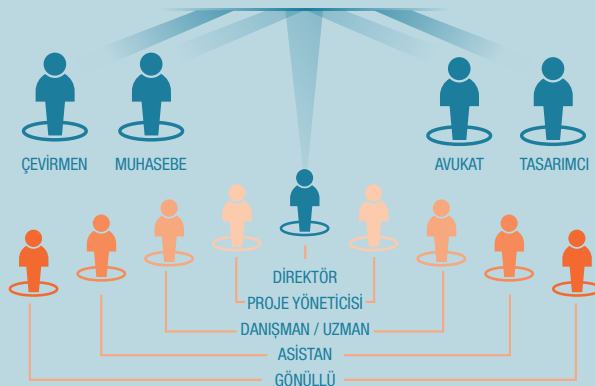
- Çocuk işçiliğiyle mücadele
- Yoksulluk ve yoksunluğun azaltılması
- Doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesi
- Kadının toplumsal konumunun güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet dengeli kalkınma
- Bölgesel ve uluslararası kalkınma iş birliklerinin geliştirilmesi
- Sürdürülebilir kalkınma modellerinin tasarlanması ve uygulanması

- Yoksulluk ve yoksunlukla mücadele
- Demokratik katılım
- Sürdürülebilirlik, tekrarlanabilirlik ve yaygınlaşabilirlik
- Dezavantajlılarla çalışma
- Kadının toplumsal konumunun güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet
- Doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesine odaklanma

- YÖNETİM KURULU
  - Başkan
  - Başkan Yardımcısı
  - Muhasip Üye
- DENETLEME KURULU
- DİĞER ORTAKLAR

GENEL SEKRETER

Kooperatif, mülkiyeti, sermayesi, fikirleri ortaklaşa olan ve yönetimi demokratik olarak gerçekleştirilen bir girişim aracılığı ile ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ve hayalleri gerçekleştirmek için gönüllü olarak bir araya gelmiş insanların kurduğu bir organizasyondur. Tarihsel sürece bakıldığında yapabilmenin bir başka seçeneği olarak kooperatifler her zaman önemli roller üstlenmişlerdir. Tarım üreticilerinden tüketicilere, tedarikçilerden öğrencilere kadar toplumun her kesimi kooperatifleşme aracılığıyla güçlerini birleştirme ve ihtiyaçlarını uygun koşullarda temin etme olanağı bulmaktadır.

KALKINMA
ATÖLYESİ

Bu yayın, Kalkınma Atölyesi'nin özkaynakları ile basılıp, dağıtılmıştır.